

**Tekijänoikeuksien sopimusperusteinen luovuttaminen
alustataloudessa
- ongelmakeskeinen katsaus alustatalouden sääntelystä**

Siiri Salmela

Pro gradu – tutkielma

Immateriaalioikeudet- ja informaation muu sääntely

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta

Huhtikuu 2021

TURUN YLIOPISTO

Oikeustieteellinen tiedekunta

SIIRI SALMELA: Tekijänoikeuksien sopimusperusteinen luovuttaminen alustataloudessa - ongelmakeskeinen katsaus alustatalouden sääntelystä OTM-tutkielma, 59 s.

Immateriaalioikeudet- ja informaation muu sääntely

Huhtikuu 2021

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -järjestelmällä.

Alustatalous on ollut oikeudellisen keskustelun keskiössä viime vuosien aikana. Alustatalous ja sen digitaaliset alustat ovat luoneet uusia liiketoimintamalleja, joita olemassa oleva oikeus ei tunnista. Tämä kehitys on johtanut erilaisiin haasteisiin monella eri oikeudenalalla. Alustojen kautta kuka tahansa voi tarjota ja ostaa työtä, palveluita tai tavaroita, ajasta tai sijainnista riippumatta. Alustat ovat itse luokitelleet olevansa markkinapaikan luoja, joiden ainoa rooli on mahdollistaa kysynnän ja tarjonnan kohtaaminen. Tämä alustojen neutraali luonne on johtanut erilaisiin juridisiin haasteisiin.

Työoikeudessa tämä kehitys on näkynyt uuden alustatyövoiman kasvuna, jota työlaainsäädäntö ei tunnista. Tämä on johtanut työoikeuden murrokseen, johon toistaiseksi ei ole löydetty ratkaisuja perinteisin keinoin. Alustat vaikuttavat myös tekijänoikeuteen. Alustojen kautta luovutetaan sopimusperusteisesti tekijänoikeussuojaa saavia teoksia alustan käyttäjien välillä. Tekijänoikeuksien siirtymisen ehdoista päättää kuitenkin itse alusta, sillä alustat edellyttävät, että sen käyttäjät hyväksyvät sen asettamat vakioehdot.

Tutkielman tarkoituksena on systematisoida tekijänoikeuksien siirtymistä luovan alan alustayhtiöissä ja sen suhdetta työmarkkinoilla tapahtuneeseen murrokseen. Tarkoituksena on ongelmakeskeisen lainopin avulla tutkia, onko tekijänoikeusympäristössä odotettavissa työoikeudelliseen kehitykseen verrattava murros. Tutkielman ongelmakeskeisen tarkastelutavan johdosta, selvitetään myös tekijänoikeuksien siirtymisen problematiikkaa sopimusoikeuden näkökulmasta. Koska aiheeseen liittyy vahvasti alustoihin kohdistuva sääntely, tullaan lisäksi tarkastelemaan sääntelystä käytyä oikeudellista diskurssia.

Oikeudellisen tarkastelun perusteella voidaan todeta, että molempien oikeudenalojen, merkittävimpänä alustatalouteen liittyvänä haasteena, on alustalla vallitseva kolmikantainen sopimusjärjestely. Aloilla vallitsevat sopimuskäytännöt voivat johtaa alojen standardoimiseen ja tätä kautta, vaikuttaa merkittävästi alan toimijoihin. Tällaiset sopimuskäytännöt ovat havaittavissa luovan alan alustoilla. Luovan alan sopimuskäytännöillä on suurta merkitystä tekijänoikeudellisten teosten luomiseen ja niiden sisältöön sekä siihen, että tekijät saavat ansaitsemansa taloudellisen korvauksen ja tunnustuksen työstään. Näin ollen, lainsäätäjän tulisi pyrkiä löytämään ratkaisuvaihtoehtoja oikeuden nykytilan kehittämiseksi.

Asiasanat: tekijänoikeus, työoikeus, alustatalous, epätyypillinen työ

SISÄLLYS

LÄHDELUETTELO	IV
LYHENTEET	XI
1 JOHDANTO.....	1
1.1 Tutkielman aihe ja lähtökohdat.....	1
1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja aiheen rajausta.....	4
1.3 Metodeista ja lähteistä	5
1.4 Tutkielman rakenne	8
2 Alustatalouden problematiikkaa	9
2.1 Jakamistalous vai alustatalous.....	9
2.2 Alustalla vallitsevat oikeussuhteet	12
2.2.1. Alustan rooli.....	12
2.2.2. Alustan kautta toimivat palveluntarjoajat ja luovan alan alustat	14
2.3. Alustatalouden itsensätyöllistäjät – työoikeudessa tapahtunut murros	16
2.4 Kansainvälistä oikeuskäytäntöä	20
2.4.1. Case Uber.....	20
2.4.2. Muuta kansainvälistä oikeuskäytäntöä.....	22
2.5 Kokonaisharkintaa.....	23
3 Alustoja koskeva sääntely Euroopan Unionissa ja tekijänoikeuden sisältö	25
3.1 Johdanto	25
3.2 EU:n sääntelyn viimeaikainen kehityssuunta.....	27
3.3 Tekijänoikeuden sisältö.....	29
3.3.1. Yleistä.....	29
3.3.2. Tekijänoikeuksien sopimusperusteinen luovuttaminen.....	32
3.4 Sopimusoikeudellista kontekstia.....	34
3.4.1. Sopimusoikeudelliset tulkintaperiaatteet.....	34
3.4.2. Luovutus sopimuksen kohtuuttoman ehdon sovittelu.....	35
3.4.3. Kohtuuton ehto	39
3.4.4. Yhteenveto tekijänoikeuden sisällöstä sekä sopimusoikeudellisesta kontekstista.....	40
3.5 Verkkoalusta-asetus	41
3.5.1. Tarkoitus	41
3.5.2. Soveltamisala.....	42
3.5.3. Artikla 3 – Ehdot.....	44
3.5.4. Alustojen sisäinen valitusten käsittelyjärjestelmä sekä sovittelu	45
3.6 Kokonaisharkintaa ja verkkoalusta-asetuksen täytäntöönpano Suomessa.....	46
4 Alustojen sääntelystä.....	50
4.1 Itsesääntely vai ylisääntely – alustat sääntelyn haasteena	50
4.2 Luovien alojen uberisaatio.....	54
4.3 De lege ferenda	56
5 Lopuksi	58

LÄHDELUETTELO

KIRJALLISUUS

Aarnio, Aulis: Mitä lainoppi on? Tammi 1978.

Aarnio, Aulis. Oikeussäännösten systematisointi ja tulkinta, s. 35–56 teoksessa Häyhä, J. (toim.), Minun metodini. Werner Söderström Lakitieto 1997.

Ahmaoja, Marianne. DSM-direktiivin vastuujärjestelmä verkkosisällönjakopalveluille: mikä muuttuu? Defensor Legis 5/2019, s. 709–724.

Ahmaoja, Marianne. Näkökohtia DSM-direktiivin 18–20, 22 artiklan kohtuullisesta korvauksesta, avoimuusvelvoitteesta, sopimuksen kohtuullistamisesta ja peruuttamisoikeudesta. Liikejuridiikka 1/2020, s. 11-39.

Aloisi, Antonio. Commoditized Workers: Case Study Research on Labor Law Issues Arising from a Set of on-Demand/Gig Economy Platforms. Comparative Labor Law & Policy Journal 37 (3) 2016, s. 653-690.

Angelopoulos, Christina. On Online Platforms and the Commission’s New Proposal for a Directive on Copyright in the Digital Single Market. Centre for Intellectual Property and Information Law (CIPIL). University of Cambridge 2017.

Busch, Christoph. The P2B Regulation (EU) 2019/1150: Towards a “procedural turn” in EU platform regulation? Journal of European Consumer and Market Law, vol 9 4/2020, s. 133- 178.

Campos Carvalho, Joana. Online Platforms: Concept, Role in the Conclusion of Contracts and Current Legal Framework in Europe. Cuadernos de Derecho Transnacional, vol. 12 (1) March 2020, s. 863-874.

Cauffman, Caroline. New EU rules on business-to- consumer and platform-to-business relationships. Maastricht Journal of European and Comparative Law 2019, vol. 26(4), s. 469–479.

Codagnone, Cristiano – Martens, Bertin. Scoping the Sharing Economy: Origins, Definitions, Impact and Regulatory Issues. Institute for Prospective Technological Studies Digital Economy Working Paper 2016/01.

Cohen, Julie E. Law for the Platform Economy. U.C. Davis law review, 2017, Vol.51 (1), s.133 – 204.

Cohen, Julie E. *Between Truth and Power: The Legal Constructions of Informational Capitalism*. Oxford Scholarship Online 2019.

De Stefano, Valerio. *The Rise of the Just-in-Time Workforce: On-Demand Work, Crowdwork, and Labor Protection in the Gig-Economy*. *Comparative Labor Law & Policy Journal* 37 (3), 2016. s. 471- 504.

Derclaye, Estelle. *Research handbook on the future of EU copyright*. 2009.

Haarmann, Pirkko-Liisa. *Immateriaalioikeus*. 5., uudistettu painos. Helsinki 2014.

Harenko, Kristiina – Niiranen, Valtteri – Tarela, Pekka. *Tekijänoikeus*. 2., uudistettu painos. Helsinki 2016.

Harmaala, Minna-Maari – Toivola, Tuija – Faehnle, Maija – Manninen, Petri – Mäenpää, Pasi – Nylund, Mats. *Jakamistalous*. 1., painos. Helsinki 2017.

Hemmo, Mika – Hoppu, Kari. *Sopimusoikeus*. Helsinki 2006.

Hirvonen, Ari. *Mitkä menetit? Opas oikeustieteen metodologiaan*. Helsinki 2011.

Hua, Jerry Jie. *Toward a more balanced approach: rethinking and readjusting copyright systems in the digital network era*. Springer 2014.

Häyhä, Juha. *Minun Metodini*. Porvoo 1997.

Kangas, Urpo. *Lesken oikeudellinen asema* 1978, s. 383-387 teoksessa Timonen, Pekka (toim.), *Johdatus lainopin metodeihin ja lainopilliseen kirjoittamiseen*, Helsinki 1998.

Kangas, Urpo. *Minun metodini* 1997, s. 90-109 teoksessa Häyhä, Juha (toim.) *Minun metodini*. Werner Söderström lakitieto 1997.

Kauhanen, Antti – Maliranta, Mika – Rouvinen, Petri – Vihriälä, Vesa. *Työn murros – Riittääkö dynamiikka?* Taloustieto Oy 2015.

Kur, Annette - Planck, Max - Dreier, Thomas. *European Intellectual Property Law: Text, Cases and Materials*. 2013.

Mattila, Maija. *Alustatalous ei ole jakamistaloutta (välttämättä) – Lähtökohtia alustatalouden sääntelyyn*. Kalevi Sorsa – Säätö, Helsinki 2018.

Obergfell, Eva Inés – Thamer, Alexander. (Non-)regulation of online platforms and internet intermediaries – the facts: Context and overview of the state of play. *Journal of intellectual property law & practice*, 2017-05, Vol.12 (5), s. 435-441.

Oesch, Rainer - Eloranta, Mikko - Heino, Mari, - Kokko, Mira. *Immateriaalioikeudet ja yleinen etu*. 1., painos. Helsinki 2016.

Orly, Lobel. *The Law of the Platform*. *Minnesota Law Review* 101, (1) 2016, s. 87-166.

Paanetoja, Jaana. Euroopan unionin oikeuden työntekijäkäsitteen laajeneva tutkinta. *Lakimies* 3-4/2015, s. 367-368.

Paanetoja, Jaana. Työlainsäädännön ajantasaisuus, digitaaliset työmarkkinat ja työn tekeminen aikapankin jäsenenä, *Edilex* 2016/4. s. 1–20.

Paanetoja, Jaana. Vastuullinen työnantajuus? *Defensor Legis* 4/2019, s. 462–477.

Pila, Justine – Ansgar. *Ohly The Europeanization of Intellectual Property Law: Towards a European Legal Methodology*. Oxford Scholarship Online 2014.

Pila, Justine – Torremans, Paul L.C. *European Intellectual Property Law*. Oxford University Press 2016.

Prassl, Jeremias – Risak, Martin. Uber, Taskrabbit, and Co.: Platforms as Employers – Rethinking the Legal Analysis of Crowdwork. *Comparative Labor Law & Policy Journal* 37 (3) 2016, s. 619-652.

Päläs, Jenna – Määttä, Kalle – Rosin, Annika – Vuorinen, Jarkko – Koskinen, Seppo – Urho, Matti – Peltonen, Anja – Juanto, Leila – Manninen, Pentti – Karppanen, Mira – Kulla, Inna – Salminen, Mirva – Ballardini, Rosa Maria – Alen-Savikko, Anette – Hovila, Ilari – Malo, Jenna – Koulu, Riikka – Hakkarainen, Jenni – Kimpimäki, Minna – Karhu, Juha. *Jakamistalousjuridiikan käsikirja*. Rovaniemi, Kokkola, Helsinki ja Puerto de la Cruz 2019.

Sorvari, Karariina. *Vastuu tekijänoikeuden loukkauksesta: erityisesti tietoverkkoympäristössä*. Turku 2005.

Srnicek, Nick. *Platform Capitalism*. Polity Press 2016.

Stamatoudi, Irini - Torremans, Paul. *EU Copyright law: a commentary*. Edward Elgar Publishing 2014.

Tiitinen, Kari-Pekka – Kröger, Tarja. Työsopimusoikeus. 6., uudistettu painos. Helsinki 2012.

Timonen, Pekka. Johdatus lainopin metodeihin ja lainopilliseen kirjoittamiseen. Helsinki 1998.

Twigg-Flesner, Christian. The EU's proposal for regulating B2B relationships on online platforms – Transparency, fairness and beyond. Journal of European Consumer and Markets Law (7) 2018, s. 222-233

OIKEUSTAPAUKSET

Työneuvoston lausunto

TN 1482-20

Euroopan unionin tuomioistuin

Asia C-434/15

Kansainvälinen oikeuskäytäntö

Alankomaat

Rechtbank   Amsterdam   15.01.2019   ratkaisu:
<https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RBAMS:2019:198>

Ranska

Cour   de   Cassation   4.3.2020   ratkaisu:
https://www.courdecassation.fr/IMG/20200304_arret_uber_english.pdf

VIRALLISLÄHTEET

Hallituksen esitykset

HE 22/2020 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle EU:n oikeudenmukaisuuden ja avoimuuden edistämistä verkossa toimivien välityspalvelujen yrityskäyttäjää varten koskevaa asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi

HE 181/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta.

HE 8/1995 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta

HE 247/1981 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeustoimen kohtuullistamista koskevaksi lainsäädännöksi.

KM 1953:5

Komiteamietintö: Ehdotus laiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin.

Lakivaliokunnan mietinnöt

LaVL 22/2014 vp

Lakivaliokunnan lausunto: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta.

Euroopan Unionin

COM (2020) 825 final

Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus digitaalisten palvelujen sisämarkkinoista ja direktiivin 2000/31/EY muuttamisesta. COM (2020) 825 final, Bryssel 15.12.2020.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2019/1150, annettu 20 päivänä kesäkuuta 2019, oikeudenmukaisuuden ja avoimuuden edistämisestä verkossa toimivien välityspalvelujen yrityskäyttäjää varten.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/790, annettu 17 päivänä huhtikuuta 2019, tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista digitaalisilla sisämarkkinoilla ja direktiivien 96/9/EY ja 2001/29/EY muuttamisesta.

COM (2018) 238 final

European Commission: Proposal for a regulation of the european parliament and of the council on promoting fairness and transparency for business users of online intermediation services. COM (2018) 238 final, Bryssel 26.4.2018.

COM(2016) 592 final

Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle: Tekijänoikeuteen pohjautuvan oikeudenmukaisen, tehokkaan ja kilpailukykyisen talouden edistäminen digitaalisilla sisämarkkinoilla. COM(2016) 592 final. Bryssel 14.9.2016.

COM(2016) 593 final

Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi tekijänoikeudesta digitaalisilla sisämarkkinoilla. COM(2016) 593 final. Bryssel 14.9.2016.

COM(2016) 288 final

Communication from the Commission to the European parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions: Online Platforms and the Digital Single Market Opportunities and Challenges for Europe. COM(2016) 288 final, Brussels, 25.5.2016.

COM(2015) 192 final

Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. COM(2015) 192 final. Bryssel 6.5.2015.

MUUT VIRALLISLÄHTEET

Kotimaisia julkaisuja

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta: Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 3/2018, Helsinki.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Selvitys työsuhdeolettaman ottamisesta tekijänoikeuslakiin, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008/17.

TEM 2019:31

Työ- ja elinekeinoministeriön julkaisuja 2019:31. Jakamistalouteen liittyvien kysymysten vaihtoehtoisia ratkaisutapoja. Jakamistaloustyöryhmän loppuraportti.

Valtioneuvoston kanslia: Onko Suomi jäämässä alustatalouden junasta? Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 19/2016.

Euroopan Unionin julkaisuja

Eurofound: Overview of new forms of employment – 2018 update, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2018.

Eurofound: Employment and working conditions of selected types of platform work, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2018.

VERKKOSIVUT

Aalto-Setälä, Minna. Yrityksen aineettomat oikeudet ovat osa kilpailukykyä. 6/2020 IPR info. Linkki IPR infon artikkeliin: <https://iprinfo.fi/artikkeli/yrityksen-aineettomat-oikeudet-ovat-osa-kilpailukykyä/> (Käyty: 02.02.2021)

Pavis, Mathilde: The EU Regulation on fairness in the platform economy is a let down for intellectual property. Linkki The IPKat blogikirjoitukseen 30.07.2019: <https://ipkitten.blogspot.com/2019/07/the-eu-regulation-on-fairness-in.html> (Käyty 16.12.2020)

Pavis, Mathilde: Will there be a “Fiverrization” of the creative industries? Linkki The IPKat blogikirjoitukseen 19.9.2018: <https://ipkitten.blogspot.com/2018/09/will-there-be-fiverrization-of-creative.html> (Käyty: 16.12.2020)

Päläs, Jenna – Peltonen, Anja: Vierashuoneessa OTM, väitöskirjatutkija Jenna Päläs ja OTK, kuluttaja-asiaainneuvos Anja Peltonen: Jakamistalouden moninaisuus on alustasääntelyn ja alustavastuun kehittymisen ydinhaaste. Linkki Edilexin verkkojulkaisuun 25.2.2021: <https://www.edilex.fi/uutiset/67898> (Käyty 12.03.2021)

Savolainen, Jukka: Lisää avoimuutta kaupankäyntiin verkkoalustoilla. Linkki Edilexin verkkojulkaisuun 21.02.2019: <https://www-edilex-fi.libproxy.helsinki.fi/uutiset/59098?allWords=Verkkoalusta&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=699874> (Käyty: 7.3.2021)

Teittinen, Paavo: Yrittäjä vai duunari? Linkki HS:n artikkeliin 29.1.2020: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006387056.html> (Käyty: 12.02.2021)

WIPO Director General Addresses the Future of Copyright. Linkki WIPO:n kotisivuille 24.02.2011: https://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2011/article_0005.html (Käyty: 20.12.2020)

LYHENTEET

DSM-direktiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/790, annettu 17 päivänä huhtikuuta 2019, tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista digitaalisilla sisämarkkinoilla ja direktiivien 96/9/EY ja 2001/29/EY muuttamisesta.
EU	Euroopan unioni
EUT	Euroopan unionin tuomioistuin
OikTL	laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista (228/1929)
TekijäL	tekijänoikeuslaki (404/1961)
Verkkoalusta-asetus	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2019/1150, annettu 20 päivänä kesäkuuta 2019, oikeudenmukaisuuden ja avoimuuden edistämiseksi verkossa toimivien välityspalvelujen yrityskäyttäjää varten.

1 JOHDANTO

1.1 Tutkielman aihe ja lähtökohdat

“The central question facing the evolution of copyright policy is how to maintain a balance between availability of cultural works at affordable prices while assuring a dignified economic existence for creators and performers.” - Francois Gurry. ¹

Tekijänoikeusympäristössä on tapahtunut merkittäviä muutoksia viimeisten vuosikymmenten aikana. Taustalla on useampi tekijä ja niistä merkittävin on teknologian kehitys. Tämä kehitys on muuttanut tapaa, jolla tekijänoikeudellisesti suojattuja teoksia levitetään ja miten ne ovat saatavilla. Yhteiskunnallisessa kontekstissa, myös nopeasti globalisoitunut talous on vaikuttanut tekijänoikeusjärjestelmään ja sitä koskevaan lainsäädäntöön. ² Aiheesta on keskusteltu kansainvälisellä tasolla runsaasti ja kehityksen vaikutukset voimassa olevaan oikeuteen kertoo sen olevan oikeudellisen diskurssin keskiössä vielä pitkään. ³

Tekijänoikeus on yksityisoikeus, joka antaa suojaa oikeudenhaltijoille ja antaa heille oikeuden päättää teoksistaan. Samalla tekijänoikeudet tukevat kulttuuristen teosten syntyä, kannustaa sosiaaliseen osallistumiseen, tukevat taloudellista kasvua sekä ovat merkittävä voimavara yrityksille. ⁴ Teknologian kehitys on vaikuttanut siihen, miten ihmiset mieltävät tekijänoikeudellisesti suojatut teokset. Suojattujen teosten tulisi olla käytettävissä mahdollisimman monelle, mahdollisimman helposti. Toisin sanoen, tekijänoikeussuojaa saavat teokset nähdään jonkinlaisina kulutushyödykkeinä, jotka kuuluvat jokaisen käytettäväksi. ⁵ Digitalisaatio on toisaalta myös johtanut siihen, että tekijänoikeudet ovat entistäkin arvokkaampia ja saattavat jopa edistää esimerkiksi yritysten kilpailukykyä. ⁶ Tekijänoikeuden näkökulmasta ollaan tilanteessa, jossa

---

¹ WIPO Director General Addresses the Future of Copyright 2011.

² Esim. Hua 2014, s. 1. Näin myös Pila, s. 3

³ EU-tasolla voidaan mainita esimerkiksi vuonna 2019 voimaan astunut DSM-direktiivi, joka odotetaan tuovan merkittäviä muutoksia tekijänoikeusjärjestelmään.

⁴ Pila 2016, s. 243.

⁵ Harenko - Niiranen - Tarkela 2016, s. 3. Tekijänoikeudellisesti suojattuja teoksia on alettu katsomaan kuuluvan koko kansan kulutushyödykkeiksi.

⁶ Aalto-Setälä, 6/2020. Varsinkin silloin kun yrityksissä hyödynnetään aineettomia oikeuksia oikein, voivat ne tuottaa yritykselle merkittävän kilpailun välineen.

tekijänoikeuksien haltijoiden näkemykset ja tavoitteet ovat ristiriidassa tekijänoikeudellisten teosten käyttäjiin.⁷ Tämä ei sinänsä ole uusi ilmiö, sillä kun uusia tapoja hyödyntää tekijänoikeuksia on keksitty, on myös oikeudenhaltijat halunneet enemmän taloudellista hyötyä teoksistaan. Näin on esimerkiksi käynyt, kun uusia oikeuksia on laadittu tai olemassa olevia oikeuksia on laajennettu.⁸ Voisi sanoa, että digitalisaatio haastaa yhteiskuntamme perinteisiä rakenteita, aiheuttaen murrosta voimassa olevaan oikeuteen ja samalla vaikuttaa meidän oikeudellista ajattelutapaamme.⁹ Koska tekijänoikeuksien haltijoilla ei ole tarkoituksena rajoittaa yksinoikeuttaan teoksiinsa ja näin ollen mahdollisesti luopua taloudellisista hyödyistään, tulisi lainsäätäjän pyrkiä etsimään keinoja ristiriitaisten intressien ratkaisemiseksi.

Yksi ilmiö, joka on merkittävästi vauhdittanut edellä kuvattua kehitystä, on alustatalous ja digitaaliset alustat.¹⁰ Alustat ovat suoraan vaikuttaneet ihmisten sosiaaliseen ja taloudelliseen käyttäytymiseen ja mahdollistaneet uuden tavan tarjota ja hankkia palveluita ja hyödykkeitä, ajasta tai sijainnista riippumatta. Alustat tarjoavat esimerkiksi siivous- ja kuljetuspalveluita ja välittäjinä voivat toimia niin yritys kuin kuluttajakin.¹¹ Alustat ovat haastaneet perinteisiä liiketoimintamalleja, sillä niiden kautta kuka tahansa voi tarjota työtä, palveluita tai teoksia on-demand tyyppisesti, ajasta ja sijainnista riippumatta. Tällä kehityksellä on ollut vaikutuksensa voimassa olevaan oikeuteen, sillä alustalla tapahtuva vaihdanta ja sillä vallitsevat oikeussuhteet ovat vaikeaa sovittaa olemassa olevan oikeuden viitekehyksiin.

Työmarkkinaympäristö on esimerkki, jossa alustatalouden vaikutukset ovat näkyneet hyvin selkeästi. Alustat ovat muuttaneet työelämää perustavanlaatuisesti: miten työtä tehdään, kuka sitä johtaa ja miten sitä välitetään.¹² Tämä työelämän murros on aiheuttanut ongelman alustavälitteistä työtä tekevien työoikeudelliseen asemaan, jossa

---

⁷ Harenko - Niiranen - Tarkela 2016, s. 3.

⁸ Tekijänoikeus ja sananvapaus punninta, ks. lisää esim. Quintais - Poort 2018, s. 57.

⁹ Koskinen 2019: Alustatalouden itsensätyöllistäjät työ- ja kilpailuoikeudessa. Teoksessa Jakamistalousjuridiikan käsikirja, s. 44.

¹⁰ Alustatalouden käsitettä käsitellään myöhemmin luvussa 2. Suomessa kuin Euroopassakin on julkaistu raportteja aiheesta. Ks. esim. COM (2016) 356 final, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 19/2016, TEM 2019:31.

¹¹ Päläs 2019: Johdatus jakamistalouteen ja jakamistalousjuridiikkaan. Teoksessa Jakamistalousjuridiikan käsikirja, s. 1.

¹² Tätä ilmiötä kutsutaan "uberisaatioksi". Ks. tästä lisää esim. Platform workers in Europe 2018, s. 56.

rajanveto itsenäisten työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien on entistäkin vaikeampaa.¹³ Oikeustila on tältä osin epäselvä ja aiheesta on keskusteltu runsaasti niin Suomessa, kuin kansainvälisestikin.¹⁴

Alustatalouden oikeudelliset vaikutukset ovat näkyneet selvästi aloilla, joissa tehdään käytännönläheistä työtä kuten lähetti- siivous ja kuljetuspalvelut. Vähemmälle huomioille ovat jääneet alustat, kuten Upwork, Fiverr ja PeopleForHour. Nämä alustat ovat luoneet paikan, joiden kautta välitetään asiantuntijatyötä, jonka tuloksena saattaa syntyä tekijänoikeussuojaa saavia teoksia. Tekijänoikeudellisesta näkökulmasta näiden alustojen kautta siirretään tekijänoikeudellisia teoksia, teoksen tekijältä sille, joka hankkii palveluja tai työtä alustan kautta.

Haastavinta olemassa olevalle oikeudelle on alustan rooli suhteessa alustan kautta toimiviin. Alustat itse luonnehtivat olevansa vaihdannan neutraaleja osapuolia, jotka ainoastaan tarjoavat markkinapaikan kysynnän ja tarjonnan kohtaamiselle. Kuitenkin alustoilla on vaikutusvaltaa sillä tapahtuvaan toimintaan asettamalla erilaisia valvontamekanismeja ja yksipuolisesti velvoittavia ehtoja alustan käyttäjiin. Näin ollen, on perusteltua kyseenalaistaa alustojen rooli pelkkänä markkinapaikan luoja. Vaikka alustatalous on Suomessa verrattain pientä, ennustetaan sen tulevaisuudessa kasvavan eksponentiaalisesti.¹⁵ Alustojen itsesääntelyllä voi olla vaikutusta myös tekijänoikeusympäristöön, sillä niiden harjoittamilla sopimuskäytännöillä saattaa olla pitkälle meneviä vaikutuksia tekijöihin ja heidän saamiin taloudellisiin korvauksiin teoksistaan. Ottaen huomioon, että alustat voidaan odottaa kasvavan eksponentiaalisesti tulevaisuudessa, voivat vaikutukset tekijänoikeusympäristöön olla merkittävät.

---

¹³ Ympäri Eurooppaa alustavälitteisen työn aiheuttamia työoikeudellisia tulkintakysymyksiä on ratkaistu tuomioistuimissa ja odotettavissa on lisää ratkaisuja tulevaisuudessa. Tuoreita oikeustapauksia löytyy eri EU jäsenmaiden tasolla, kuten asia ECLI:NL:RBAMS:2019:210, jossa Amsterdamin tuomioistuin katsoi alustavälitteisesti työtä tekevän ruokalahetin olevan työsuhteessa, eikä itsenäisenä yrittäjänä.

¹⁴ Aiheen ajankohtaisuudesta kertoo esimerkiksi alustan kautta toimivien lähettien vuonna 2018 perustama Justice for Couriers- kampanja, jonka tarkoituksena on parantaa alustataloudessa toimivien lähettien työoloja- ja ehtoja. Kampanjan kotisivuille pääsee linkistä: <https://fi.justice4couriers.fi/>. Aiheesta on myös uutisoitu runsaasti, ks. esim. Helsingin Sanomien selvitys alustatalouden ruokalahettien työoloista osoitteessa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006387056.html>.

¹⁵ Eurofound 2018, s. 3.

1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja aiheen raja

Tutkielman tarkoituksena on systematisoida tekijänoikeuksien siirtymistä luovan alan alustayhtiöissä ja sen suhdetta työmarkkinoilla tapahtuneeseen murrokseen koskien alustavälitteistä työtä. Tarkoituksena on ongelmakeskeisesti tutkia, onko tekijänoikeusympäristössä odotettavissa työoikeudelliseen kehitykseen verrattava murros. Luovan alan alustoja on markkinoilla jo merkittävä määrä ja koska alustoilla saattaa olla pitkälle menevä vaikutusvalta alustalla tapahtuvaan toimintaan, voidaan luovan alan osalta miettiä, onko alustatalouden kehitys johtamassa luovan alan *uberisaatioon*.¹⁶ Tutkielman ongelmakeskeisen tarkastelutavasta johtuen, selvitetään myös tekijänoikeuksien siirtymisen problematiikkaa sopimusoikeuden näkökulmasta. Alustataloudesta ja alustatoimijoista on viime vuosina käyty runsasta oikeudellista keskustelua, mutta ilmiö on silti suhteellisen tuore ja oikeudellisia haasteiden kirjo on laaja. Tästä syystä on perusteltua tarkastella myös alustoihin kohdistuvaa sääntelyä ja sääntelystä käytyä oikeudellista diskurssia.

Tutkielma liikkuu immateriaalioikeuden sekä sopimus- ja työoikeuden rajapinnoilla, mutta tutkielman painotus on kuitenkin immateriaalioikeudellinen, jossa tekijänoikeus yhdistää muut tutkielman teemat yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Pyrin myös tarkastelemaan mitä vaikutuksia viimeaikaisella sääntelyllä on alustayhtiöiden kehittymiseen ja niiden vaikutuksesta olemassa olevaan oikeuteen. Erityisesti tutkielmassa tarkastellaan EU:n asetusta (EU) 2019/1150 oikeudenmukaisuuden ja avoimuuden edistämisestä verkossa toimivien välityspalvelujen yrityskäyttäjää varten.¹⁷ Pyrin myös esittämään *de lege ferenda*- tyyppisiä ratkaisuvaihtoehtoja, joiden tarkoituksena on esittää näkemyksiä lainsäätäjälle oikeuden nykytilan kehittämiseksi.

Tutkielmassa keskitytään Suomessa vallitsevaan oikeuteen mutta on vahvasti liitetty eurooppalaiseen oikeuteen. Vaikka tarkastelun kohteena on lähtökohtaisesti Suomi,

---

¹⁶ Pavis, Mathilde 2018. Uberisaatio on käsite, jota on käytetty eri alojen asiantuntijoiden toimesta. Esimerkiksi Nylund tarkoittaa "työelämän uberisaatiolla" alustojen tuoman uudenlaisen työvoiman, joissa työsuhteen sijasta henkilöt toimivat toimeksiantosopimusten alla ja tämä kehitys muuttaa yhteiskuntaa ja taloutta ja ajatusta siitä mikä on työ ja yritys. Harmaala – Toivola – Faehnle – Manninen – Mäenpää – Nylund 2017, s. 87. Lyhyesti voisi ajatella, että uberisaatio tarkoittaa alustatalouden tuomaa perustavanlaatuisista muutosta ja näin eri oikeudenalojen disruptioon.

¹⁷ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/1150, annettu 20 päivänä kesäkuuta 2019, oikeudenmukaisuuden ja avoimuuden edistämisestä verkossa toimivien välityspalvelujen yrityskäyttäjää varten (Verkkoalusta-asetus).

tekijänoikeuden vahvasti eurooppalaisen luonteen, alustatalouden sääntelyn eurooppalaisen painotuksen sekä Euroopan unionin säännöksiin keskeisyyden kannalta, on perusteltua tarkastella myös Euroopan unionin sääntelyä sekä Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä.

Tutkielman aiheesta on rajattu pois tekijänoikeuksien luovutukseen mahdollisesti vaikuttavat kilpailuoikeudelliset säännökset. Tekijänoikeus on varallisuus oikeus, joka on vapaasti luovutettavissa ja tekijänoikeuksien siirtymisessä oikeudenhaltijan ja luovutuksensaajan välillä vallitsee sopimusvapaus.¹⁸ Kilpailulainsäädäntö saattaa kuitenkin rajoittaa tätä sopimusvapautta, mainittakoon tästä esimerkiksi EU:n perustamissopimuksen mukainen määrävän markkina-aseman kieltö.¹⁹ Tämä rajaus on perusteltua tutkielman aihetta ajatellen, sillä alustatalouden sääntelyn systematisointi on tällä hetkellä suhteellisen hajanaista ja sen sisällyttäminen tekisi tutkielman sisällön vaikeasti hallittavaksi kokonaisuudeksi.

1.3 Metodeista ja lähteistä

Tutkimuksen metodologinen lähestymistapa on lähtökohtaisesti lainopillinen.²⁰ Lainopilla tarkoitetaan voimassa olevien oikeussäännösten systematisointia ja niiden tulkintaa *de lege lata*.²¹ Tämä siis tarkoittaa oikeusnormien konstruointia ja jäsentämistä, joiden avulla selvennetään ja täsmennetään oikeussäännösten sisältö ja niiden ajatussisältöä.²² Toisin sanoen lainoppi antaa tulkintamenetelmien kautta oikeusnormien merkityksen sisällön.²³ Oikeuden systematisointia on kutsuttu lainopin teoreettiseksi ulottuvuudeksi ja tulkintaa puolestaan käytännön ulottuvuudeksi. Nämä ulottuvuudet eivät kuitenkaan ole täysin riippumattomia toisistaan, vaan tapahtuvat osittain samanaikaisesti.²⁴

---

¹⁸ Esim. Haarmann 2016, s. 339.

¹⁹ Haarmann 2016, s. 340.

²⁰ Kutsutaan myös oikeusdogmatiikaksi, mutta tunnetaan yleisimmin lainopiksi. Näin esim. Aarnio 1978, s. 52.

²¹ Hirvonen 2011, s. 22 ja Peczenik 2005, s. 249. Näin myös Aarnio 1978, s. 52.

²² Aarnio 1978, s. 52 ja Hirvonen 2011, s. 36.

²³ Hirvonen 2011, s. 37. Hirvonen kutsuu lainoppia merkityksen tieteksi, joka tarkoittaa, että sen metodit ovat ennen kaikkea tulkinnan menetelmät

²⁴ Aarnio 1997, s. 37

Urpo Kangas jaottelee systematisoinnin ja tulkinnan ongelmakeskeiseen ja normikeskeiseen lainoppiin.²⁵ Ongelmakeskeisellä lähestymistavalla Kangas tarkoittaa tutkimuksen keskittyvän tiettyyn oikeudellisesti mielenkiintoisen ongelman sääntelyyn ja normikeskeisellä lähestymistavalla, hän tarkoittaa tutkimuksen tarkoituksen olevan muodostaa käsitys siitä, miten tiettyä säännöstä tulisi tulkita.²⁶ Ongelmakeskeisen lainopin tarkoitus on systematisoida oikeusjärjestystä, eikä pelkästään tiettyä oikeuden osa-aluetta.²⁷ Ongelmakeskeisessä lähestymistavassa painoitetaan systematisointia, mutta siihen liittyy myös tulkintaongelmien ratkaisemista.²⁸ Kankaan näkemys tulkinnan ja systematisoinnin jaottelusta ei näin ollen eroa merkittävästi Aarnion esittämään teoreettiseen ja käytännön ulottuvuuteen, sillä molemmassa tapauksissa ne ovat vuorovaikutussuhteessa toisiinsa.

Ongelmakeskeisen metodin ytimessä on oikeusjärjestyksen hahmottaminen yhtenä kokonaisuutena, jossa jokin käytännön ongelma ja sen oikeussäännökset selvitetään ja systematisoidaan. Tässä lainopin metodissa oikeudellinen ongelma nähdään myös vahvasti yhteiskunnallisena, jossa voidaan tarkastella, minkälaisia mahdollisuuksia lainsäätäjällä on puuttua ja esittää ratkaisukeinoja tiettyyn yhteiskunnalliseen epäkohtaan. Lisäksi ongelmakeskeiselle metodille on tunnusomaista käyttää eri oikeudenaloja tutkimuskohteen tarkastelussa ja nähdä ongelma eri oikeudenalojen tarjoamista näkökulmista.²⁹ Lyhyesti sanottuna ongelmakeskeinen lähestymistapa tarkastelee jotain tiettyä ongelmaa oikeudenalat ylittäen.

Käytän tutkielmassani ongelmakeskeistä lainoppia, sillä se tarjoaa tutkimukselleni oivallisen lähestymistavan oikeudenalat ylittävään ja vahvasti yhteiskuntaan liitännäiseen tutkimuskohteeseen. Tutkielma on lainopillinen ja liikkuu immateriaalioikeuden ja työoikeuden rajapinnoilla. Lisäksi, koska tekijänoikeus on osa varallisuus-oikeutta, joka perustuu sopimus-oikeuden periaatteisiin, on tutkielman aiheita perusteltua tarkastella myös sopimus-oikeudellisesta näkökulmasta.

---

²⁵ Kangas, 1978, s. 383-387.

²⁶ Timonen 1998, s. 14.

²⁷ Kangas: Lesken oikeudellinen asema s. 383-387. Teoksessa Timonen: Johdatus lainopin metodeihin ja lainopilliseen kirjoittamiseen, s. 14.

²⁸ Timonen 1998, s. 15.

²⁹ Kangas 1997, s. 90-99.

Tulen tutkimuksessani tarkastelemaan tutkimukselleni relevantteja tekijänoikeussäännöksiä sekä tarkastelen relevantteja työoikeudellista normistoa, kuitenkin työoikeuteen syventymättä. Tekijänoikeuksien siirtyminen luovan alan alustayhtiöissä ja suhde alustatalouden tuomaan kehitykseen työelämässä liittyy vahvasti yhteiskunnalliseen kehitykseen. Pysin tutkimuksessani tarkastelemaan minkälaisia keinoja lainsäätäjällä, on puuttua tämän kehityksen tuomaan ongelmaan. Lainopin luonne näkyy tutkielmassani lisäksi niin, että ensiksi pyritään jäsentämään tutkielman kannalta relevantteja tekijänoikeussäännöksiä sekä jäsentämään työsuhdetta koskevien säännösten sisältöä. Pysin siis selventämään voimassa olevaa oikeustilaa ja täsmentämään tekijänoikeuden siirtymistä koskevaa normien sisältöä, erinäisten oikeuslähteiden avulla. Tämän jälkeen tutkitaan säännösten soveltuvuutta ja mitä ongelmia säännösten soveltamiseen liittyy. Tiivistetysti - tutkielman tarkoituksena on ymmärtää tekijänoikeuksien siirtymistä alustatalouden tuomien kehityksen valossa, voimassa olevan oikeuden jäsentämisellä ja tulkitsemisellä. Jotta voin perustaa käsitykseni tekijänoikeuksien siirtymisestä, on minun lisäksi tarkasteltava alustavälitteistä työtä tekevien työoikeudellinen asema lainopin menetelmiä noudattaen. Tutkielma pyrkii siis tuottamaan tietoa voimassa olevien säännösten kautta.

Merkittävien säännösten ja niiden soveltuvuuden systematisoinnissa käytetään kotimaisia oikeuslähteitä, mutta tutkielman kansainvälisen luonteen vuoksi käytössä ovat myös kansainväliset oikeuslähteet.³⁰ Oikeuslähteinä käytetään voimassa olevaa kotimaista lainsäädäntöä, lakien esitöitä sekä muita viranomaislähteitä. Lisäksi oikeuslähteinä toimivat myös Euroopan unionin säännökset ja niiden esityöt. Tutkimuksessa käytetään myös kotimaisia ja kansainvälisiä oikeustieteellisiä artikkeleita sekä oikeuskirjallisuutta. Tutkimuksen aiheen uudesta luonteesta johtuen, relevanttia oikeuskäytäntöä on tarjolla vain rajallisesti. Tutkielman käsiteltäessä myös yhteiskunnallisesti merkittävää aihetta, käytössäni on myös yhteiskuntatieteellisiä lähteitä kuten Euroopan Unionin toimielinten raportteja ja ministeriöiden lausuntoja.

---

³⁰ Oikeuslähdeopista lisää ks. esimerkiksi Tolonen 2003, Oikeuslähdeoppi.

Mainittakoon tässä esimerkiksi Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiö Eurofound ja sen alustatalouteen keskittyvää aineistoa.³¹

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielmani rakentuu viiteen päälukuun, jossa viimeinen luku koostuu johtopäätöksistä. Ensimmäisessä luvussa lukija johdatellaan tutkielman aiheeseen, määritellään tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelma sekä esitellään tutkimuksessa käytetyt metodit ja lähdeaineisto. Toisessa kappaleessa edetään alustatalouden käsitteistön tarkastelemiseen ja syvennyttään alustatalouden tuomiin oikeudellisiin haasteisiin. Oikeudellisia haasteita tarkastellaan niin tekijänoikeuden, kuin työoikeuden näkökulmasta ja esitellään aiheeseen relevanttia oikeuskäytäntöä. Kolmannessa kappaleessa tarkastellaan tarkemmin tekijänoikeuden lainsäädäntöä ja syvennyttään tutkielmalle relevantteihin säännöksiin, jonka jälkeen voimassa oleva oikeus määritellään. Kolmannessa kappaleessa keskitytään myös EU:ssa tapahtuneeseen viimeaikaisiin sääntelyhankkeisiin sekä syvennyttään tutkielmalle merkitykselliseen Verkkoalusta-asetukseen. Viidennessä kappaleessa tarkastellaan alustatalouteen kohdistuvaan sääntelyyn yleisemmin ja esitetään ajatuksia sääntelyn tulevaisuudelle.

---

³¹ Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiön (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Eurofound 2018) selvitys *Employment and working conditions of selected types of platform work*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

2 Alustatalouden problematiikkaa

2.1 Jakamistalous vai alustatalous

Jotta voimme syventyä alustatalouteen ja sen problematiikkaan, on tarkasteltava alustatalouden käsitteistöä ja tehdä tietyt käsitteelliset erottelut. Alustatalous (platform economy) ei ole vakiintunut käsite, eikä sille löydy yhtä hyväksyttyä määritelmää. Alustatalous voidaan nähdä digitalisaation ja internetin tuomana kehityksenä, jossa resursseja voidaan jakaa tehokkaasti ja laajasti tuntemattomien kesken.³² Monia rinnakkaisia käsitteitä, kuten keikka-, vertais- tai käyttöoikeustalous käytetään myös kuvaillessaan alustataloutta. On myös esitetty, että kyseiset käsitteet ovat osittain päällekkäisiä³³, mutta tämä käsitteiden moninaisuus ei ole täysin ongelmatonta, eikä käsitteiden pitäminen synonyymeina välttämättä vastaa todellisuutta.³⁴

Alustatalous nähdään usein osana laajempaa jakamistaloutta (sharing economy). Työ- ja elinkeinoministeriön raportissa jakamistalous määritellään ilmiöksi, jossa eri toimijat jakavat vajaakäytöllä olevia resursseja mahdollisimman kustannustehokkaasti verkkosovellusten välityksellä muiden käyttöön.³⁵ Kyseiset toimijat voivat olla yksityishenkilöitä, alustoja, eri palveluntarjoajia tai kuluttajia. Jakamistalouden puolestapuhujat liittävät usein jakamistalouteen mahdollisuuden lisääntyvään yhteisöllisyyteen, ekologisuuteen sekä yhteiskunnallisen ja kulttuuriseen kehityksen edistämiseen.³⁶ Toisaalta jakamistalouden tuoma kehitys voidaan myös nähdä haasteena tehokkaalle sääntelylle ja sen tuomat yhteiskunnalliset hyödyt ovat myös kyseenalaistettu.³⁷ Jakamistalouden keskiössä voisi siis sanoa olevan resurssien tehokas käyttö ja niiden jakaminen digitaalisten alustojen kautta.

Tekijänoikeudellisessa kontekstissa verkkoympäristön sääntelyssä on tärkeää erotella verkkoympäristön toimijat, eikä niiden määrittäminen ole tässä asiayhteydessä

---

³² Harmaala– Toivola – Faehnle – Manninen – Mäenpää – Nylund 2017, s. 19.

³³ TEM 2019:31, s. 16.

³⁴ Tämä käsitteiden moninaisuus ja niiden sisällön erilaisuudet ovat tehneet yhteiskunnallisesta keskustelusta hankalaa. Harmaala– Toivola – Faehnle – Manninen – Mäenpää – Nylund 2017, s. 30.

³⁵ TEM 2019:31, s. 16. Vajaakäytöllä oleva resurssi voi olla esimerkiksi kimpapyytinautossa vapaana oleva istumapaikka, kyse on siis resurssien mahdollisimman tehokkaasta käytöstä, tästä lisää ks. esim. Frenken & Schor: *Putting the sharing economy into perspective*, Environmental Innovation and societal transitions 2017.

³⁶ Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta 2018, s. 12.

³⁷ Codagnone 2016, s. 4.

vaivatonta. Verkkoympäristön toimijoiden oikeudellinen luokittelu on yksi suurimmista haasteista myös immateriaalioikeudelle.³⁸ Tämä johtuu siitä, että nämä toimijat ovat vaikuttaneet oikeudenhaltijoihin muuttamalla tapaa miten kulttuuristen teosten arvoa luodaan.³⁹ Obergfell ja Thamer erottelevat kaksi merkittävää toimijaa, nimittäin verkkoalustat ja verkkosisällönjakopalvelut.⁴⁰ Verkkoalustoja ei voida määritellä tarkkarajaisesti sillä se voisi johtaa liian suppeaan tai vaihtoehtoisesti liian laajaan soveltamisalaan. Verkkoalustoille on kuitenkin tiettyjä tunnusmerkkejä, kuten verkostovaikutus, datan keskeisyys sekä kaksisuuntaisella markkinalla toimiminen.⁴¹ Verkkoalustalla voidaan tarkoittaa markkinapaikkaa, hakukonetta tai jakamistalouteen kuuluvaa alustaa.⁴²

Jakamistalous ja alustatalous eivät siis ole täysin synonyymeina pidettäviä ilmiötä. Lyhyesti kuvailtuna, alustalous tarkoittaa internetin välityksellä toimivaa tietoteknistä ratkaisua, joka luo markkinapaikan ja jossa eri toimijat voivat jakaa tuotteita ja palveluita useamman toimijan kesken noudattaen yhteisiä sääntöjä. Lisäksi alustatalouden toimijat pyrkivät sitouttamaan ja houkuttelemaan eri toimijoita tarjoamalla verkostotoiminnasta syntyvää taloudellista hyötyä.⁴³ Ilmiön keskiössä on siis resurssien vaihdanta. Jakamistaloudessa keskiössä ovat jakaminen ja resurssien tehokas käyttö. Kyseiset vaihdannan resurssit voivat olla kulkuneuvo, asunto, työvoima tai osaaminen. Alustataloudessa ei ole kyse aidosta jakamisesta, jossa palvelu on väliaikaisesti muiden käytettävissä, ilman minkäänlaista omaisuuden vaihtumista. Suurin osa merkittävistä alustatalouden yhtiöistä eivät täytä tätä edellä kuvattua jakamisen tunnusmerkistöä.⁴⁴ Tässä tutkielmassa on mielekäästä erottaa jakamistalous alustataloudesta ja keskittyä ainoastaan alustatalouteen.

Alustatalouden määritelmästä voidaan jatkaa alustataloudessa toimivien digitaalisten alustayhtiöiden tarkastelemiseen. Digitaalisille alustayhtiöille, tai alustoille, on

---

³⁸ Obergfell - Thamer 2017, s. 435.

³⁹ Obergfell - Thamer 2017, s. 435.

⁴⁰ Termit ovat vapaasti käännetty englanninkielisistä termeistä online platform sekä internet intermediaries. Obergfell - Thamer 2017, s. 435. Näiden toimijoiden erottelu on osoittautunut erityisen vaikeaksi ja tämä kävi selväksi DSM-direktiivin valmisteluvaiheessa, kun direktiivin soveltamisalaa määriteltiin. Ks. tästä lisää. Ahmaohja: DSM-direktiivin vastuujärjestelmä verkkosisällönjakopalveluille - mikä muuttuu? DL 5/2019.

⁴¹ Commission staff working document COM(2016) 288 final. s. 2.

⁴² Commission staff working document COM(2016) 288 final. s. 2.

⁴³ Onko Suomi jäämässä alustatalouden junasta? s. 12. Näin myös. Mäenpää ja Faehnle, 2017, s. 27.

⁴⁴ Codagnone 2016, s. 6.

tunnusomaista, että niiden liiketoimintamalli perustuu kustannuksillaan alhaiseen algoritmipohjaiseen dataan. Tämän digitaalisen alustayhtiön kautta voidaan tuottaa, välittää ja kuluttaa palveluita ja jossa palvelut ovat pääosin kolmansien tuottamia.⁴⁵ Tunnetuista alustayhtiöistä mainittakoon Uber, Airbnb, Upwork ja Wolt. Tällaisissa alustayhtiöissä palvelun ostaja ja palvelun suorittaja voivat olla yksityisiä henkilöitä tai elinkeinoharjoittajia, kun taas palvelua välittävä alusta on yritys, joka yhdistää tarjonnan ja kysynnän.

Alustayhtiöiden merkitys on kasvanut ja alustatalouden kehittyessä on syntynyt erilaisia liiketoimintamalleja. Tästä johtuen alustoja ei voida pitää kovin yhtenäisenä ryhmänä, sillä ne voivat perustua hyvin erilaisiin toimintaperiaatteisiin.⁴⁶ Joissain tilanteissa alustayhtiön kautta tapahtuva toiminta on voimassa olevan oikeuden näkökulmasta melko mutkatonta. Kuten esimerkiksi verkon välityksellä tapahtuva vuokraus tai palvelun ostaminen tai myyminen, jossa alustat omistavat sen kautta välitettävän palvelun tai hyödykkeen.⁴⁷ Mielenkiintoisempia ovat ne alustat, jotka tarjoavat kohtaamispaikan kysynnän ja tarjonnan välille ja jossa alusta vain välittää palvelua, kuitenkin sitä omistamatta.⁴⁸ Tällaiset alustat ovat myös sopimusoikeudellisesti tarkastelun näkökulmasta, kaikista tärkeimpiä.⁴⁹ Tämänkaltaiset alustat aiheuttavat mielenkiintoisia tilanteita ja joissain tilanteissa jopa voimassa olevan oikeuden soveltumattomuutta ja disruptiota perinteisille markkinoille.

---

⁴⁵ Onko Suomi jäämässä alustatalouden junasta? s. 16.

⁴⁶ Esimerkiksi joidenkin digitaalisten alustayhtiöiden toiminta perustuu vahvaan yhteisöön ja jakamiseen, jossa päämääränä ei ole tavoitella voittoa. Erilaisista digitaalisista alustayhtiöistä enemmän ks. Codagnone 2016.

⁴⁷ Tästä voi esimerkiksi mainita siivouspalvelu Freskan, joka välittää siivouspalveluita mutta jossa siivoajat ovat alustan työntekijöitä, eikä itsenäisiä työnharjoittajia. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta 2018, s. 16.

⁴⁸ Jakamistaloudessa ja alustataloudessa painotetaan uusien liiketoimintamallien tuomista markkinoille, eikä niinkään uusia palveluita tai tavaroita. Tätä tilannetta kuvastaa esimerkiksi maailman isoimmat alustayhtiöt, jotka eivät omista mitään (esim. Uber, Airbnb) mutta kuuluvat maailman arvokkaimpiin yrityksiin. Tästä lisää. Harmaala – Toivola – Faehnle – Manninen – Mäenpää – Nylund 2017, s. 50-55.

⁴⁹ Carvalho 2020, s. 866.

2.2 Alustalla vallitsevat oikeussuhteet

2.2.1. Alustan rooli

Alustan, käyttäjän ja tarjoajan oikeudellisen aseman määrittäminen on yksi alustatalouden suurista erityiskysymyksistä. Jotta alustojen ja tarjoajien rooliin voidaan syventyä, on tunnistettava ne oikeussuhteet, jotka alustoilla vallitsevat. Jokaisen alustalla tapahtuvan vaihdannan taustalla on kolme merkittävää oikeussuhdetta. Ensinnäkin on alustan ja tarjoajan välinen suhde, joka säätelee tarjoajan toimintaa alustalla. Toiseksi on alustan ja ostajan välinen suhde, joka säätelee ostajan toimintaa alustalla. Kolmanneksi on vielä tarjoajan ja ostajan välinen suhde.⁵⁰ Näin ollen, alustoilla tapahtuva vaihdanta ei ole perinteinen liiketoiminta, jossa yritys myy kuluttajalle (business-to-consumer, B2C) tai toiselle yritykselle (business-to-business, B2B) palveluitaan. Ostajan ja myyjän välillä on alusta (platform-to-business, P2B ja platform-to-consumer, P2C), jolla on täysin oma roolinsa vaihdannan suhteen.

Alustojen rooli vaihtelee riippuen siitä, kenen näkökulmasta sitä tarkastelee. Hyvin usein alustayhtiöt itse kuvaavat olevansa ainoastaan digitaalinen palvelualue, jonka ainoa rooli on mahdollistaa kysynnän ja tarpeen kohtaaminen.⁵¹ Alustojen roolin määrittäminen on myös syy sille, miksi alustojen vastuuta on hankalaa kohdistaa sääntelylle.

Alustalla vallitsee siis kolmikantainen sopimuskokonaisuus. Sopimusoikeudellisesta näkökulmasta alustalla vallitsevat oikeussuhteet ovat hankalaa määrittää siksi, että sopimusoikeuden lähtökohta on sopimussuhteiden kaksiasiansaissuhde.⁵² Sopimuksen osapuolia on siis lähtökohtaisesti kaksi, eli velallinen ja velkoja. Muut ovat ainoastaan sivullissuhteessa.⁵³ Koska sopimusoikeus tunnistaa ainoastaan kaksi sopijapuolta, aiheuttaa se hankaluuksia sopimuksen sovitteluun. Mikäli jokin alustan kolmikantaisen sopimusjärjestelyn sopijapuoli kokee sopimusjärjestelyn

---

⁵⁰ Päläs 2019: Johdatus jakamistalouteen ja jakamistalousjuridiikkaan. Teoksessa Jakamistalousjuridiikan käsikirja, s. 17.

⁵¹ Tämä näkemys alustojen neutraalista roolista on joutunut vahvan kritiikin kohteeksi. Tästä lisää ks. Srnicek 2017: *Platform Capitalism*.

⁵² Hemmo 2008, 6. luku Sopimuksen syntyminen.

⁵³ Hemmo 1998, s. 253.

kohtuuttomaksi, ei ole kovinkaan yksinkertaista kohdistaa sovittelua sellaiselle osapuolelle, joka ei ole sopimuksen osapuoli.⁵⁴

Alustayhtiöistä ovat mielenkiintoisia, johtuen niiden erityislaatuudesta liiketoimintamallista. Ne eivät omista sitä tuotetta tai palvelua, jota ne välittävät. Toinen mielenkiintoinen piirre on, että alustan kautta palveluja tarjoavat eivät ole työsuhteessa alustan kanssa. Tällä tavalla ne pystyvät pitämään kulunsa alhaisina sekä välttämään tiettyjä vastuita.⁵⁵ Alustat pyrkivät siis erottamaan alustan itse palvelusta tai hyödykkeestä, jota sen kautta välitetään. Ne pyrkivät mieluummin luonnehtimaan itseään pelkkänä välittäjänä, joka antaa käyttäjille käyttöoikeuden alustaan.⁵⁶ Vaikka alustat eivät omista sen kautta välitettävää palvelua tai tuotetta, ei tämä tarkoita, etteivätkö alustat omistaisi mitään. Ne pääsevät käsiksi valtavaan määrään dataa, jota alustat pystyvät hyödyntämään eri tavoin ja näin ollen tämä on niiden suurin omaisuuden lähde.⁵⁷ Alustojen luoma markkinapaikka tietyille tuotteille tai palvelulle luo samaan aikaan verkoston alustan käyttäjien kesken, eli tarjoajille ja palvelun käyttäjille. Tämä verkostovaikutus on elintärkeää alustan liiketoiminnalle, sillä ne hyötyvät siitä, että sillä toimii mahdollisimman moni käyttäjä. Lisäksi verkostovaikutus mahdollistaa täydentävien palveluiden syntymisen, mikä on alustoille tärkeä funktio.⁵⁸

Näkemyksistä, että alustat olisivat pelkkiä markkinapaikan luoja, ei ole täysin ongelmaton. Perinteisiin liiketoimintamalleihin ja elinkeinoharjoittajiin sovellettava sääntely ei suoranaisesti sovellu alustoihin näiden erityisen luonteen vuoksi, eikä oikeustila välttämättä tunnista, minkälainen elinkeinoharjoittajaa koskeva sääntely niihin tulee sovellettavaksi. Näin ollen oikeustila on vielä epäselvä sen suhteen, onko esimerkiksi työtä välittävä alusta TaskRabbit, pelkästään digitaalinen internetvälittäjä tai henkilöstövuokrausyritys tai onko Uber kuljetuspalveluyritys vai ainoastaan

---

⁵⁴ Pöyhönen 1988, s. 118.

⁵⁵ Enemmänkin alustojen omaisuus perustuu itse teknologiseen ratkaisuun, kuten lähdekoodiin ja servereiden omistamiseen. Päläs 2019: Johdatus jakamistalouteen ja jakamistalousjuridiikkaan. Teoksessa Jakamistalousjuridiikan käsikirja, s. 14.

⁵⁶ Lobel 2016, s. 100-101.

⁵⁷ Srnicek 2017, s. 46

⁵⁸ Onko Suomi jäämässä alustatalouden junasta? s. 12. Näin myös Srnicek 2017, s. 46. Srnicek havainnollistaa verkostoitumisvaikutuksen antamalla esimerkin siitä miten esimerkiksi tietyt alustat vaativat sisäänkirjautumiseen Facebook- tai Google-tilin. Tällä tavalla alustat rakentavat verkoston, jonka päälle voidaan rakentaa lisää täydentäviä palveluita, jotka edellyttävät tietyt sitoumukset alustaan.

markkinapaikka, jossa kuljetuspalveluita tarjoavat voivat löytää kuljetuspalveluita tarvitsevia.⁵⁹ Voidaan siis sanoa, että olemassa oleva sääntely ei näin ollen ole kirjoitettu alustatalouden tuomia ilmiöitä varten.

Vaikka olemassa olevaa lainsäädäntöä on haastavaa soveltaa alustoihin ei voida kuitenkaan todeta, ettei alustoilla vallitse minkään asteen sääntelyä. Alustat laativat vakioehtoja, jotka ohjaavat palveluntarjoajan ja palvelun ostajan välistä suhdetta. Alustojen vakioehdoilla voi olla ohjaava vaikutus siihen, miten alustan kautta välitetään palveluita. Tästä syntyy tilanne, jossa alustalla on jonkin asteen hallinnoiva funktio sillä tapahtuvista transaktioista.⁶⁰ Siksi alustoja on jokseenkin vaikeaa luonnehtia ainoastaan neutraaleina osapuolina. Voidaan myös nähdä, että alustat pystyvät verkostovaikutuksella ja erilaisilla sitouttamiskeinoilla, suorittamaan itsesääntelyä ja näin ollen itse vaikuttamaan siihen, miten alustoilla toimitaan.⁶¹

2.2.2. Alustan kautta toimivat palveluntarjoajat ja luovan alan alustat

Alustojen liiketoimintamallit voivat olla hyvinkin erilaisia ja niiden kautta voidaan välittää eri alojen palveluja tai hyödykkeitä. Alustan kautta voidaan välittää kuljetus-, siivous - tai ruokalähettilpalveluita, joissa työn suorittajat ovat suorassa kontaktissa työn tilaajan kanssa ja jossa työ on sidottu tiettyyn paikkaan. Toisaalta työtä voidaan myös tehdä asiantuntija- ja luovalla alalla, jossa työ tapahtuu kokonaan verkon kautta. Vaikka Suomessa tunnetuimpia ovat ruokalähettilpalveluita tarjoavat alustat, niin muualla Euroopassa asiantuntijatyötä välittävät alustat ovat jo hyvin laajalle levinnyt ilmiö.⁶²

Tämän tutkielman tarkoituksen saavuttamiseksi on perusteltua keskittää tarkastelu alustoihin, joissa kyse on resurssien vaihdannasta ja erityisesti osaamisen ja teosten vaihdannasta. Osaamisen ja teosten vaihdannalla tarkoitetaan tässä tutkielmassa, sitä että alustan kautta välitetään teoksia, jotka ovat tekijänoikeudellisesti suojattuja.

---

⁵⁹ Alustojen tuomaa muutosta pidetään niin merkittävänä, että se voi muuttaa oikeusteoriaa. Lobel 2016, s. 91. Uberiin kohdistua oikeustapauksia käsitellään myöhemmin tässä luvussa.

⁶⁰ Päläs 2019: Johdatus jakamistalouteen ja jakamistalousjuridiikkaan. Teoksessa Jakamistalousjuridiikan käsikirja, s. 15.

⁶¹ Srnicek 2017, s. 46.

⁶² Eurofound 2018, s. 13–14.

Käytän alustoista nimitystä *luovan alan alustat*, jotta tarkastelun kohteena olevat alustat erottuvat selkeästi fyysistä työtä välittävistä alustoista. Teen tämän erottelun siksi, että tarkasteltaessa työoikeudellista näkökulmaa, kyse voi olla muistakin kuin luovan alan alustoista. Tarkastelun kohteena oleville alustoilla on kuitenkin yhteistä niillä vallitseva kolmikantainen sopimusjärjestelmä ja itse alustan rooli alustalla tapahtuvan toiminnan ohjauksessa.

Alustalla toimiviin käyttäjiin ja tarjoajiin on myös vaikea kohdistaa olemassa olevaa sääntelyä, sillä kyse ei ole kovinkaan yhtenäisestä ryhmästä.⁶³ Alustatalous hämärtää rajanvetoa yksityisten henkilöiden ja ammattimaisen toimijan, kuluttajan ja tarjoajan sekä työntekijän ja itsenäisen ammatinharjoittajan välillä.⁶⁴ Alustan kautta toimivat voivat olla yksityinen henkilö, yritys, itsenäisiä yrittäjiä tai jonkinlainen hybridi ja tästä syystä sääntelyä on vaikea kohdistaa heihin. EU:n komissio on jakamistaloutta määritellesään, tunnistanut alustan kautta toimivat tarjoajat useimmiten yksityishenkilöiksi.⁶⁵ Tämä määritelmä on ongelmallinen, sillä se jättää ammatillisessa ominaisuudessa toimivat kokonaan määritelmän ulkopuolelle.⁶⁶ Lisäksi komission määritelmässä todetaan, ettei jakamistalouden vaihdannassa *yleensä* tapahdu omistajuuden vaihdosta.⁶⁷ Tämäkin määritelmä jättää huomiotta sellaiset alustat, joiden kautta omistajuus nimenomaisesti siirtyy alustan vakioehtojen mukaisesti. Etenkin ongelmallinen tällainen määritelmä on luovan alan alustoille, joissa tekijänoikeuksien siirtyminen on olennainen osa alustalla tapahtuvasta transaktiosta.

Luovan alan alustojen kautta voidaan ostaa esimerkiksi graafisen suunnittelijan, digitaalisen markkinoijan tai toimittajan töitä.⁶⁸ Mikä tahansa yritys tai yksityinen henkilö voi tarjota työtään näiden alustojen kautta. Ymmärrys alustan kautta tapahtuvan vaihdannan luonteeseen voi riippua siitä kuka työtä tarjoaa. Tarkoittaen,

---

⁶³ Päläs 2019: Johdatus jakamistalouteen ja jakamistalousjuridiikkaan. Teoksessa Jakamistalousjuridiikan käsikirja, s. 24. Alustatalouden disruptiiva vaikutus on ulottunut myös vahvasti kuluttajansuojalainsäädäntöön. Aiheesta lisää Päläs - Peltonen: Muodostumassa oleva jakamistalouden alustavastuu EU:n kuluttajansuojasääntelyssä. Edilex 2021/13.

⁶⁴ COM(2016) 356 final, s. 3.

⁶⁵ COM(2016) 356 final, s. 3.

⁶⁶ Carvalho 2020, s. 865.

⁶⁷ COM(2016) 356 final, s. 3. Komissio kuitenkin on huomionnut alaviitteessä 8, että jakamistalouden kautta voi siirtyä aineettomia oikeuksia, siihen kuitenkin sen enempää syventymättä.

⁶⁸ Luovien työn välittäjän toimii alusta Fiverr. Lisää Fiverrin kautta hankittavista töistä löytyy alustan kotisivuilta: <https://www.fiverr.com/> (18.3.2021).

että esimerkiksi ammatillisessa ominaisuudessa toimivalla voi olla selkeämpi ymmärrys alustan kautta syntyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista, kun taas silloin tällöin alustan kautta tarjoavilla yksityisellä henkilöllä voi olla selvästi eri käsitys.

Luovalla alalla työskentelevät ovat usein itsenäisiä ammatinharjoittajia ja sopiminen työstä ostajan tai toimeksiantajan kanssa on alalla yleistä. Työn suorittaja ja työn ostaja sopivat useimmiten työn sisällöstä, aikataulusta ja hinnoista. Näin molemmilla osapuolilla on siis vapaus solmia sopimuksia ja päättää sen sisällöstä keskenään. Kun tällainen vaihdanta tapahtuu alustan kautta, tulee kolmas osapuoli kuvioihin, eli itse alusta. Koska alustalla saattaa olla pitkällekin ohjaava rooli, saattaa se vaikuttaa työn suorittajan ja ostajan väliseen sopimussuhteeseen. Etenkin alustan asettamat ehdot koskien tekijänoikeuksien siirtymistä ja hinnoittelu ovat asioita, joilla voidaan sanoa olevan olennainen vaikutus työn suorittajan ja työn ostajan väliseen suhteeseen. Ehto tekijänoikeuksien siirtämisestä on usein toisen osapuolen edun mukainen ja useimmiten tämä osapuoli on työn ostaja tai itse alusta.⁶⁹ Alustan asettama hinnoittelu saattaa olla alhaisempi kuin työn suorittajan omat hinnat ja tällä hintamekanismilla saattaa olla vaikutusta luovaan alaan ja etenkin tekijänoikeuksien hinnoitteluun.⁷⁰ Luovan alan sopimuskäytännöillä on siis suurta merkitystä tekijänoikeudellisten teosten luomiseen ja niiden sisältöön.⁷¹ Cohenin mukaan sopimuskäytännöillä voidaan harjoittaa luovien alojen standardoimista ja vaikuttaa suoraan luovan pääoman omistajuuteen.⁷² Tällaiset sopimuskäytännöt ovat havaittavissa luovan alan alustoilla.

2.3. Alustatalouden itsensätyöllistäjät – työoikeudessa tapahtunut murros

Alustan kautta toimivat palveluntarjoajat, tai alustavälitteistä työtä tekevät, eivät useimmiten ole alustojen palkkalistoilla, vaan toimivat itsenäisinä ammatinharjoittajina. Alustavälitteistä työtä tekevien tosiasiallinen asema on

---

⁶⁹ Pavis, Mathilde 2018.

⁷⁰ Pavis, Mathilde 2018.

⁷¹ Cohen 2018, s. 32.

⁷² Cohen 2018, s. 32. Cohen mukaan immateriaalioikeudessa ja etenkin tekijänoikeudessa on systemaattisesti luotu tapoja ja käytäntöjä, jotka suosivat nimenomaan yritysten omistajuutta immateriaalioikeuksista. Hän havainnollistaa tämän antamalla esimerkin tekijänoikeuslainsäädännön kehityksestä Yhdysvalloissa, kun vuonna 1909 tekijänoikeuslakiin lisättiin work-for-hire pykälä, jonka mukaan työnantaja katsotaan teoksen tekijäksi, jos teos on tehty työsuhteessa. Tästä lisää Cohen 2018, s. 17–20.

kuitenkin osoittanut, että he eivät toimi täysin itsenäisesti vaan heidän asemansa saattaa myös täyttää työsuhteen tunnusmerkistön. Alustavälitteistä työtä tekevistä käytetään useaa eri käsitettä, kuten mikro- tai näennäisyrittäjä, keikkatyöntekijä, freelancer tai itsensätyöllistäjä.⁷³ Käytän alustavälitteistä työtä tekevistä yhteisesti käsitteitä itsensätyöllistäjä tai alustavälitteistä työtä tekevä.

Rajanveto työntekijän ja itsensätyöllistäjän välillä on aina ollut haastava kysymys työoikeudessa, eikä se ole alustataloudelle ainutlaatuinen ilmiö. Alustatalous on kuitenkin tuonut kyseiselle rajanvedolle uuden ulottuvuuden, sillä alustojen kasvu on myös tarkoittanut uuden työvoiman kasvun, joissa rajanveto on näyttäytynyt erityisen vaikeaksi alustavälitteistä työtä tekeville.⁷⁴ Kyseinen rajanveto on erittäin merkittävä, sillä se määrittää onko kyse työsopimuslain (55/2001, TSL) mukaisesta työsuhteesta, johon sovelletaan työsopimuslakia vai onko kyse itsenäisistä ammatinharjoittajista.⁷⁵ Rajapinnan määrittäminen on ratkaisevaa, sillä työlainsäädäntö antaa työntekijöille laajan suojan koskien työaikoja, palkkaa sekä työsuhde- ja sosiaaliturvaa, kun taas itsenäiset ammatinharjoittajat ovat työlainsäädännön ulkopuolella. Tähän rajanvetoon liittyy näennäisyrittäjäisyys, joka viittaa tilanteisiin, joissa itsensätyöllistäjän tilanne täyttää työsuhteen tunnusmerkistön, vaikka se muodollisesti ei sitä ole. Näennäisyrittäjäisyys voi tarkoittaa tilannetta, jossa esimerkiksi itsensätyöllistäjällä on ainoastaan yksi laskutettava asiakas tai kun toimeksiantajalla on jonkin asteen kontrolli toimeksiannosta, joka on verrattavissa työnantajan direktio-oikeuteen.⁷⁶

Koskinen jakaa alustavälitteisen työn kahteen osaan. Ensimmäinen osa koostuu työstä, joka välitetään sekä suoritetaan alustan kautta ja jossa kyse on yleensä suuremmasta

---

⁷³ Se mitä käsitettä alustavälitteistä työtä tekevistä käytetään, vaihtelee EU:n jäsenvaltioista riippuen. Ks. Tästä lisää Eurofound 2018, s. 9.

⁷⁴ Yhteiskunnallisessa kontekstissa alustatalouden tuoma murros on vaikuttanut siihen miten ihmiset tekevät työtä ja aiheuttanut disruption työsuhdeturvaan. Pätkätyöt ovat alkaneet korvata vakituisia työsuhteita ja tämä on aiheuttanut ongelman esimerkiksi ihmisten sosiaaliturvalle. Tämä kehitys on sanottu alkaneen vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen, jolloin työttömyys oli korkeaa ja digitaaliset alustat alkoivat kasvaa. Mäenpää – Faehnle 2017, s. 19. Lisää alustatalouden kehityksestä yhteiskunnallisessa kontekstissa ks. esim. Harmaala – Toivola – Faehnle – Manninen – Mäenpää – Nylund: *Jakamistalous*. 2017 1.painos.

⁷⁵ Tiitinen - Kröger 2012, s. 28.

⁷⁶ Koskinen 2019: Alustatalouden itsensätyöllistäjät työ- ja kilpailuoikeudessa. Teoksessa *Jakamistalousjuridiikan käsikirja*, s. 44 Koskinen kuvaama työ, jossa yksi suurempi työ pilkotaan useammaksi tehtäväksi, kutsutaan mikrotehtäväksi tai englanniksi "microtasks". Aiheesta lisää ks. Berg, Janine: *Protecting workers in the digital age: Technology, outsourcing, and the growing precariousness of work*. *Comparative Labor Law & Policy Journal* 41, no. 1 (Fall 2019): 69-94

työstä, joka pilkkotaan useampaan osaan, jota voi suorittaa useampi henkilö. Tässä yhdistyy työntekijä ja työnantaja. Toiseksi on perinteinen työ, joka tilataan alustan kautta, esimerkiksi siivous- tai kuljetuspalvelu, joka taas yhdistää työn suorittajan ja tilaajan.⁷⁷ Tässäkin määritelmässä alustoille leimallinen kolmikantaisuus on merkittävä, mutta työn jakaminen perinteisiin ja ei-perinteisiin muotoihin ei ole täysin ongelmatonta. Tämä johtuu siitä, että perinteinen työ voidaan ajatella olevan työsuhteessa tapahtuvaa työtä ja tämä voi olla työsuhteen ja toimeksiantosuhteen rajapintaa tarkasteltaessa erehdyttävää. Alustavälitteinen työ on työvoiman kysynnän ja tarpeen kohtaamista alustoilla liiketoimintamallista tai työn luonteesta riippumatta.⁷⁸ On kuitenkin tärkeää erotella *alustatyö*, jossa alustalla ei ole minkään asteen kontrollia alustalla tapahtuvasta vaihdannasta sellaisesta alustavälitteisestä työstä, jossa palveluntarjoajalla ei ole täysi vapaus vaikuttaa työnsä toteuttamisesta. Tämä erottelu on tärkeää, sillä ilman alustan jonkin asteen ohjaavaa ominaisuutta, kyseessä olisi puhtaasti itsenäisen ammatinharjoittajan työstä, jossa ammatinharjoittajalla on vapaus valita omat työajat- ja tehtävät, asiakkaat sekä hinnat.⁷⁹

Yksi syy sille, miksi alustavälitteistä työtä tekevien asemaa on hankalaa määritellä, on ensinnäkin alustoilla vallitsevat oikeussuhteet tarjoajan, käyttäjän ja alustan välillä. Oikeussuhteita voi olla vaikeaa tunnistaa ja etenkin jos sopimus on solmittu, voi olla epäselvää mikä sopimuksen tarkoitus on. Lisäksi, vaikka alustavälitteistä työtä tekevä määriteltäisiin työntekijäksi voi alustalla vallitsevan kolmikantaisuuden takia olla epäselvää, kuka toimii työnantajan roolissa: onko se alusta, joka mahdollistaa palvelun välittämisen tai työn tilaaja, eli palvelun tai työn käyttäjä.⁸⁰ Selvää kuitenkin on, että ainakin palveluntarjoajan ja alustan välillä on jonkinlainen sopimus ja ainakin sellainen, jossa palveluntarjoaja on hyväksynyt alustan ehdot.⁸¹ Alustojen voidaan sanoa olevan tietoisia oman liiketoimintansa riskeistä ja näennäisyrittäjyyden mahdollisesta olemassaolosta, sillä alustojen ehdoissa on usein sisällytetty kohta, jonka mukaan palveluntarjoajan ja alustan välillä ei ole työsuhdetta. Lisäksi alustat

---

⁷⁷ *ibid*, s. 44. De Stefano erottaa nämä kaksi ryhmää nimityksillä “crowdwork ja “work on-demand”. Mielestäni tämä erottelu kuvailee näiden kahden alustavälitteisen työn piirteitä paremmin. Ks. lisää. De Stefano: *The Rise of the Just-in-Time Workforce: On-Demand Work, Crowdwork, and Labor Protection in the Gig-Economy*. *Comparative Labor Law & Policy Journal* 37, 3/2016 s. 471-504.

⁷⁸ Mattila 2019, s. 13.

⁷⁹ Mattila 2019, s. 19.

⁸⁰ Prassl - Risak 2016, s. 629.

⁸¹ Prassl - Risak 2016, s. 631.

voivat myös sisällyttää ehtoihin kohtia, jotka ohjaavat käyttäjän ja palveluntarjoajan välistä suhdetta, kuten immateriaalioikeuksien luovuttamista käyttäjälle.⁸²

Toinen syy alustavälitteistä työtä tekevien aseman epämääräisyyteen johtuu alustojen omasta näkemyksestä omasta roolistaan pelkkänä markkinapaikan luojana. Kun työ- ja toimeksiantosuhdetta määritellään, on tärkeää tarkastella kuka työtä tosiasiaissa johtaa ja valvoo. Työnantajan työnjohto- ja valvontaoikeus on työsuhdetta määritettäessä tärkein työsuhteen tunnusmerkki ja määrittää viime kädessä onko kyse työ- vai toimeksiantosuhteesta.⁸³ Tästä johtuen, on tarkasteltava minkä asteen valvontaa ja johtamista alusta harjoittaa alustavälitteistä työtä tekeviin. Alustalla ei voida sanoa olevan työoikeudellisessa kontekstissa perinteistä direktio-oikeutta alustavälitteistä työtä tekeviin mutta voidaan sanoa, että alusta harjoittaa jonkin asteen johtamista ja valvontaa alustavälitteisen työn suorittamisessa. Joissain tapauksissa alustat määräävät itse palvelun ja miten esimerkiksi asiakkaita tulee kohdata, missä ajassa työ tulee tehdä ja jopa, miten palveluntarjoajien tulee pukeutua.⁸⁴ Lisäksi ja ehkä direktio-oikeuden kannalta merkittävämpi asia on, että alustat usein seuraavat miten palveluntarjoajat suoriutuvat tehtävistään. Alustat voivat esimerkiksi käyttää pisteytysjärjestelmää, joka määrää kuinka paljon työtä palveluntarjoajalle tarjotaan. Tällä tavalla palveluntarjoajat ovat riippuvaisia alustojen luokittelusta ja näin alustat voivat sitouttaa palveluntarjoajat alustaan.⁸⁵ Myös alustan käyttäjillä, eli palvelun tilaajilla on osansa pisteytysjärjestelmään, sillä he voivat arvostella palveluitaan suoraan alustalle ja näin antaa alustalle enemmän tietoa alustavälitteistä työtä tekevän suoriutumisesta.⁸⁶ Tällainen valvonta- ja ohjausmekanismi ei voida sanoa olevan tunnusomaista toimeksiantosuhteessa.

Alustat ovat pystyneet erikoisella liiketoimintamallillaan ja sopimuskäytännöillään luomaan uuden työvoiman, joka on joutunut lainsäädännön harmaalle alueelle. Toki alustoista ovat myös luoneet positiivista kehitystä, tuomalla joustavuutta työelämään sekä uusien palveluiden syntymistä. Toisaalta tätä joustavuusnäkökulmaa on myös kritisoitu, sillä alustavälitteisen työn joustavuus ei välttämättä tuo itsensätyöllistäjälle

---

⁸² De Stefano 2016, s. 470–471.

⁸³ Esim. Tiitinen - Kröger 2012, s. 31.

⁸⁴ Teittinen 2020.

⁸⁵ Teittinen 2020.

⁸⁶ De Stefano 2016, s. 492.

enempää joustavuutta kuin työsuhteessa, sillä heillä ei ole täyttä vapautta valita omia työaikoja- tai tehtäviään.⁸⁷ Tästä huolimatta ei voida unohtaa, että tämä kehitys on johtanut monet alustavälitteistä työtä tekevät työsuhte- ja sosiaaliturvan ulkopuolelle, jossa kohtuullinen korvaus työstä ei ole taattua. Alustojen luomaa ilmiötä työmarkkinoille on sanottu kasvattavan näkymättömän työvoiman ja jopa kuvailtu ihmisten esineellistämiseksi.⁸⁸

Alustan vahva rooli ja neuvotteluasema on mahdollistanut alustojen nopean kasvun ja tehneet niistä toimijoita, joihin lainsäädäntö ei ulotu ja tämä kehitys on näkynyt erityisesti työmarkkinoilla. Voisi sanoa, että alustat ovat pystyneet teknologisen innovoinnin, monimutkaisten sopimussuhteiden sekä standardoitujen vakioehtojensa ansiosta disruptoimaan perinteiset työmarkkinat. Alustatalouden tuomiin työoikeudellisiin haasteisiin on pyritty saamaan ratkaisua tuomioistuinten kautta eri puolilla Eurooppaa. Seuraavaksi tarkastellaan Euroopan Unionin tuomioistuimen ratkaisuja sekä muista EU:n jäsenmaiden tuomioistuinten ratkaisuja.

2.4 Kansainvälistä oikeuskäytäntöä

2.4.1. *Case Uber*

Euroopan unionin tuomioistuin arvioi ratkaisussaan *Asociación Profesional Élite Taxi v. Uber Systems Spain SL (Asia C-434/15)* Uber-alustan liiketoiminnan luonnetta. Ratkaisussa tuomioistuimen tuli arvioida, tulisiko Uber EU:n oikeudellisessa kontekstissa luokitella kuljetuspalveluna vai sähköisenä välityspalveluna vai näiden kahden sekoituksena. Uberin tarjoaman palvelun luokittelu on olennaista, sillä se määrittää tuleeko Uberiin soveltaa SEUT 56 artiklaa ja direktiivin 2006/123 ja 2000/31 mukaista palvelujen tarjoamisen vapauden periaatetta.⁸⁹ Mikäli alusta jäisi kyseisten säännösten soveltamisalan ulkopuolelle, voisi jäsenmaat asettaa Uberin rankemman sääntelyn kohteeksi.

Julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksessa painotettiin, että tapauksessa on kyse alustasta, joka tarjoaa sekaluontoista palvelua, tarkoittaen palvelua, joka suoritetaan sekä

---

⁸⁷ Aloisi 2016, s. 661-662.

⁸⁸ De Stefanon artikkelissa ilmiötä kutsutaan "humans-as-a-service". De Stefano 2016, s. 477.

⁸⁹ Asia C-434/15, kohta 33.

sähköisessä että muussa muodossa. Mikäli tarjottava palvelu on kokonaisuus, johon liittyy eri muodossa tarjottavia palveluita, tulee ratkaistavaksi mikä palvelun osa on palvelun pääasiallinen osa.⁹⁰ Kyse oli siis siitä, onko Uber pääasiassa palvelu, joka tarjoaa sähköisen alustan, jonka kautta käyttäjät voivat varata ja maksaa kuljetuspalvelun vai onko sen pääasiallinen toiminta kuljetuspalvelun tuottaminen. Ratkaisussa tuomioistuin totesi, että Uberin kaltaista välityspalvelua voidaan lähtökohtaisesti luokitella välityspalveluksi.⁹¹ Tästä huolimatta oli otettava huomioon se seikka, että Uberin liiketoiminta ei perustu pääasiassa välityspalvelun tarjoamiseen, jonka kautta saadaan yhteys kuljettajaan, vaan sen pääasiallinen toiminta koostuu itse kuljetuspalvelusta.⁹²

Tuomioistuin totesi, että Uberin tarjoamaa älypuhelinsovellusta ei voida erottaa kuljetuspalvelusta, vaan ne muodostavat palvelukokonaisuuden. Uberin pääasiallinen toiminta todettiin perustuvan kuljetuspalveluun, joka antaa alustan toiminnalle sen taloudellisen merkityksen. Ratkaisua perusteltiin sillä tosiseikalla, että alustan kautta toimivat kuljettajat ja kuljetuspalvelua hankkivat käyttäjät, eivät ilman alustaa ja näin myös Uber-sovellusta, päätyisi tarjoamaan ja vastaavasti hankkimaan kyseisiä palveluita. Merkitystä annettiin myös sille, että Uber sääntelee ratkaisevasti alustan toimintaa ja sen erityispiirteitä.⁹³ Näin ollen, Uberia ei voitu katsoa olevan direktiivissä 2000/31 tarkoitettu välityspalvelu, vaan kuljetuspalvelua tarjoava alusta.

Tämä ratkaisu on merkittävä monesta syystä. Vaikka se ei suoraan käsittele alustalla vallitsevaa kolmikantaista sopimusjärjestelyä ja sen tuomia oikeudellisia haasteita vaan keskittyy EU-oikeuden sääntelyyn, tapaus on silti merkittävä alustan roolin määrittämisessä.⁹⁴ EUT otti tällä ratkaisulla suoraan kantaa siihen, että ainakaan Uberin kaltaisia alustoja ei voida enää katsoa neutraaleina välityspalvelun luojina, joka

---

⁹⁰ Esimerkkinä tällaisesta sekaluonteisesta palvelusta, jonka pääasiallinen toiminta on sähköisessä muodossa, julkisasiamies kuvailee lentolippujen ostamiseen tarkoitettua alustaa. Lentolippuja myyvä alusta on itsenäinen ja riippumaton yrittäjä, joka samalla tuottaa lisäarvoa itselleen ja käyttäjälleen. Näin totesi julkisasiamies Maciej Spunzar ratkaisuehdotuksessaan. Julkisasiamiehen ratkaisuehdotus 11 päivänä toukokuuta 2017, kohta 34.

⁹¹ Asia C-434/15, kohta 35.

⁹² Asia C-434/15, kohta 39.

⁹³ Uberin harjoittamasta vaikutusvallasta sen kuljettajiin mainittiin Uberin laatima hinnoittelu sekä valvontamekanismi kuljettajien käytöksen suhteen. Asia C-434/15, kohta 39.

⁹⁴ Carvalho 2020, s. 871.

pelkästään yhdistää alustan kautta työskentelevän ja palvelun ostajan.⁹⁵ Tämä vaikuttaa suoraan alustojen vastuuseen sitä kautta välitettävistä palveluista ja niiden käyttäjistä.

Julkisasiamies on ratkaisuehdotuksessaan mennyt hieman pidemmälle kuin tuomioistuin ja antanut merkitystä myös sille, että Uber on itse luonut tarjonnan, eikä toimi pelkästään kysynnän ja tarjonnan kohtaamispaikkana.⁹⁶ Lisäksi ratkaisuehdotuksessa on huomioitu Uberin asettamat edellytykset, jotka kuljettajat tulee täyttää ennen kuin he voivat rekisteröityä kuljettajiksi.⁹⁷ Merkittävin perustelu EUT ratkaisussa voidaan kuitenkin todeta olevan alustan vaikutusvalta alustalla tapahtuvaan toimintaan. Ratkaisun vaikutuksesta alustoihin kohdistuvaan sääntelyyn voidaan nähdä jopa pitkälle menevänä, sillä ne seikat, joille EUT on ratkaisussaan antanut merkitystä, voidaan katsoa soveltuvan useaan alustayhtiöön. Mainittakoon tässä alustojen tarjoaman sekaluontoisen palvelun, alustan rooli itse tarjonnan luoja ja sekä alustojen määräysvallan alustalla tapahtuvaan toimintaan ja näin myös sen käyttäjiin.

Näin ollen myös muut alustat, jotka luonnehtivat itsensä pelkiksi digitaalisiksi välityspalveluiksi, voisi EUT:n oikeuskäytännön valossa tulkita olevan jotain muuta kuin ainoastaan neutraaleja osapuolia. Mitä suurempaa vaikutusvaltaa alustalla on alustalla tapahtuvaan toimintaan, sen suurempi on riski alustan liiketoiminnan uudelleen luokitteluun. On kuitenkin todettava, että mitään suoria johtopäätöksiä ei voida vetää pelkästään sen takia, että alustat laativat vakioehtoja, vaan myös alustan kautta välitettävällä palvelulla on annettava merkitystä.

2.4.2. Muuta kansainvälistä oikeuskäytäntöä

Amsterdamin tuomioistuin (Rechtbank Amsterdam) katsoi 15.1.2019 alustavälitteisesti työtä tekevän ruokalähetin olevan työsuhteessa, ei itsenäisesti toimiva yrittäjä. Myös Ranskan korkein oikeus (Cour de Cassation) vahvisti 4.3.2020 ratkaisussaan alemman tuomioistuimen (Cour d'appel de Paris) tuomion, että Uber-

---

⁹⁵ Koskinen 2019: Alustatalouden itsensätyöllistäjät työ- ja kilpailuoikeudessa. Teoksessa Jakamistalousjuridiikan käsikirja, s. 51.

⁹⁶ Julkisasiamiehen ratkaisuehdotus, kohta 43.

⁹⁷ Julkisasiamiehen ratkaisuehdotus, kohta 45 ja 46.

kuljettajat ovat työsuhteessa, eivät itsenäisiä yrittäjiä. Uberin katsottiin tosiasiallisesti valvojan ja ohjaavan kuljettajan työntekoa, huolimatta siitä mitä alustan ja kuljettajan välisessä sopimuksessa todettiin. Uber-kuljettajilla ei katsottu olevan täyttä vapautta päättää omista työajoista tai edes valita reittejä, joilla asiakkaita kuljetettiin. Uber harjoitti erilaisia sanktiomenetelmiä, mikäli asetettuja ohjeita ei noudatettu.⁹⁸ Uberin työnjohtamista vahvisti se, että se oli yksipuolisesti päättänyt sopimuksen ja sopimussuhteen sisällöstä sekä palvelun hinnoittelusta.⁹⁹

Myös Suomessa on alettu puuttumaan alustatalouden itsensätyöllistäjien asemaan. Työneuvoston tuoreessa lausunnossa neuvosto katsoi työaikalain soveltuvan alustan kautta toimiviin ruokalähetteihin.¹⁰⁰ Tämä kertoo aiheen olevan oikeudellisen diskurssin keskiössä vielä pitkään.

2.5 Kokonaisharkintaa

Tarkastelemalla Euroopan unionin tuomioistuimen sekä muuta kansainvälistä oikeuskäytäntöä, voidaan tunnistaa tiettyjä tunnusmerkkejä alustojen harjoittamalle toiminnalle ja näin ollen myös alustan kautta työskentelevien asemasta. Alustoille on tunnusmerkinomaista valvoa ja johtaa toimintaa sekä yksipuolisesti päättää jokaisen alustalla toimivan osapuolen ehdoista ja näin myös esimerkiksi hinnoittelusta. Lisäksi tunnistettavissa on jonkin asteen sanktiomenetelmä ja pisteytysjärjestelmä, jonka varassa alustan kautta työskentelevät toimivat.

Ei voida kuitenkaan vetää mitään yhtenevää johtopäätöstä alustan kautta työskentelevien työoikeudellisesta asemasta, sillä alustojen liiketoimintamallit ja niillä toimivien itsensätyöllistäjien työnteon muodot voivat erota toisistaan merkittävästi. Alustatalouden itsensätyöllistäjät ovat yrittäneet ja yrittävä edelleen, oikeuskäytännön kautta saada sopimussuhteensa alustojen kanssa uudelleen luokiteltua. Näin on tapahtunut EU:n jäsenmaissa kuin muualla maailmassakin.¹⁰¹ Yksittäisten maiden

---

⁹⁸ Cour de Cassation ratkaisu kohta 12-13.

⁹⁹ Cour de Cassation ratkaisu kohta 9-10.

¹⁰⁰ TN 1482-20 (ään. 6-3), annettu 5.10.2020.

¹⁰¹ Esimerkiksi Australiassa Fair Work Commission katsoi ratkaisussaan 16.11.2018, että ruokalähettilästä Foodoran kuljettaja toimii alustan kanssa työsuhteessa. Ratkaisussa oli merkittävää, että Foodora järjesti ruokalähettiläiden työajat, työpaikan ja työtavat. Lisäksi katsottiin, ettei ruokalähettilä toimintua työtä tehdessään itensä puolesta, vaan suoritti tehtäviään alustan puolesta ja alustan hyväksi.

oikeuskäytäntö ei kuitenkaan ole ratkaissut tätä ongelmaa kokonaisuudessaan ja iso osa alustojen itsensätyöllistäjistä työskentelee edelleen lainsäädännön harmaalla alueella. Ratkaisun löytäminen tuomioistuinteitse ei välttämättä ole tarpeeksi tehokasta ja selvää on, että muunlaisia ratkaisukeinoja on löydettävä.¹⁰²

Työoikeuden näkökulmasta alustojen tuomat haasteet ovat suhteellisen suoraviivaisia. Kyse on yksinkertaisimmillaan siitä, onko alustan kautta työskentelevät työlainsäädännön mukaisia työntekijöitä vai itsenäisiä ammatinharjoittajia. Kun tarkastellaan alustojen tunnusmerkistöjä ja sen vaikutuksia alustalla toimiviin eri toimijoihin tekijänoikeuden näkökulmasta, haasteita ei ole helppoa edes tunnistaa. Ottaen kuitenkin huomioon tekijänoikeuksien arvon ja merkittävyyden yhteiskunnassa, on tärkeää huomioida myös alustojen tuomat haasteet tekijänoikeuksien saralla. Seuraavaksi tarkastellaan tekijänoikeutta ja erityisesti tekijänoikeuksien siirtymistä ja voiko edellä käydyn keskustelun pohjalta tunnistaa samankaltaisia haasteita myös tekijänoikeuksien siirtymisen näkökulmasta.

Näin ollen, työsuhteen tunnusmerkistö katsottiin täyttyvän. Linkki ratkaisuun: [fwc.gov.au/documents/decisionssigned/html/2018fwc6836.htm](https://www.fwc.gov.au/documents/decisionssigned/html/2018fwc6836.htm) (luettu 01.04.2021).

¹⁰² Ks. Alustatalouden itsensätyöllistäjien aseman ratkaisuvaihtoehtoista lisää Prassl – Risak 2016, s. 619–652.

3 Alustoja koskeva sääntely Euroopan Unionissa ja tekijänoikeuden sisältö

3.1 Johdanto

Tekijänoikeussääntely perustuu EU:ssa jokaisen jäsenvaltion kotimaiseen lainsäädäntöön. Kuitenkin tekijänoikeuden sisältö määrätään pitkälti EU:n tasolla, joka määrittää miten tekijänoikeutta tulee jokaisessa jäsenvaltiossa tulkita ja soveltaa. Kotimaiseen lainsäädäntöön vaikuttaa myös merkittävästi useat velvoittavat kansainväliset yleissopimukset.¹⁰³ Tekijänoikeusjärjestelmä on immateriaalioikeuksista eniten harmonisoitu Euroopassa.¹⁰⁴ Harmonisointi on tapahtunut kymmenen tekijänoikeutta koskevan direktiivin, soft-law:n sekä Euroopan Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön kautta.¹⁰⁵ Merkittävistä harmonisaatiotoimenpiteistä huolimatta, tekijänoikeuslainsäädäntö ei ole EU:n jokaisessa jäsenvaltiossa saman sisältöinen. Ne eroavat toisistaan kotimaisen oikeustradition ja lainsäädännön erityispiirteiden johdosta.¹⁰⁶ Jokainen jäsenvaltio voi itse päättää miten he toimeenpanevat EU:n direktiivit. Tämä jättää varaa kansalliselle tulkinnalle, joka johtaa eroavaisuuksiin jäsenvaltioiden lainsäädännön välille.¹⁰⁷ Harmonisointi on tapahtunut tiettyjen aihepiirien harmonisaation kautta ilman, että tekijänoikeuksia ja lähioikeuksia on katsottu yhtenä kokonaisuutena ja tämä on johtanut tekijänoikeuden pirstaloitumiseen.¹⁰⁸ Tämän voidaan katsoa heikentävän oikeusvarmuutta.¹⁰⁹

---

¹⁰³ Merkittävin kansainvälinen yleissopimus on Bernin yleissopimus kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta vuodelta 1886.

¹⁰⁴ Täysin harmonisoitu tekijänoikeussääntely ei kuitenkaan ole, vaan sääntely on osin fragmentoitunutta ja jopa monimutkaista. Ks. tästä lisää Pila 2016, s. 264-265. Vrt. Kur - Dreier 2013, s. 242, jossa vahvasti kansallisesta luonteesta huolimatta, tekijänoikeuslainsäädäntö eri maissa ovat rakenteeltaan suurin piirtein samanlaisia.

¹⁰⁵ EU:ssa alettiin sääntelemään ja harmonisoimaan tekijänoikeutta 90-luvulla internetin ja teknologian kehittyessä. Hugenholtz 2013, s. 58. (the europeanization of intellectual..)

¹⁰⁶ Hugenholtz 2013, s. 68.

¹⁰⁷ Erilaisten implementaatiotapojen lisäksi, harmonisoinnin puute näkyy moraalisten oikeuksien, rajoitusten ja poikkeuksien sekä tekijänoikeudellisten sopimusten harmonisaatiossa. Kur - Dreier 2013, s. 245.

¹⁰⁸ Stamatoudi – Torremans 2014, s. 10-11.

¹⁰⁹ Hugenholtz 2013, s. 68.

EU:ssa tekijänoikeussäätelyn tavoitteena on säätelyn harmonisoimisen lisäksi tarjota oikeudenhaltijoille kattava suoja teoksiinsa, kuitenkin niin, että kolmansien osapuolien etuja ei rajoiteta liikaa. Lisäksi EU:ssa on painotettu kulttuurillisen monimuotoisuuden tukemista.¹¹⁰ Tekijänoikeussäätelyn haasteena on ottaa huomioon kolmen eri tahon intressit: tekijöiden, yritysten ja käyttäjien.¹¹¹ Tekijänoikeusjärjestelmä on aina pyrkinyt löytämään tasapainoa tekijänoikeuksien ja yhteiskunnallisten etujen ja tarpeiden välillä, mutta kehitettävää löytyy edelleen.¹¹² Teknologian myötä syntyy jatkuvasti uusia palveluita, joihin sisältyy suuria määriä tietoa ja teoksia. Tekijänoikeuslainsäädännön on nopeasti muututtava tämän kehityksen mukana ja lainsäädäntöä tulisi kehittää sellaiseksi, että se soveltuu myös tulevaisuuden palveluihin.¹¹³ Koska tekijänoikeuslainsäädännön kehitys kulkee käsi kädessä teknologian kehityksen kanssa ja koska teknologian kehitys ei ole determinististä, tulisi säätelyn olla mahdollisimman joustava ja vastaanottavainen muutoksille. EU:ssa ja jäsenvaltioissa on kuitenkin päädytty hyvin yksityiskohtaiseen ja jopa jäykkään säätelyyn, ja tämä on puolestaan johtanut kritiikkiin.¹¹⁴

Se, miten teoksia jaetaan ja miten ne ovat saatavilla digitaalisessa verkkoympäristössä on aiheuttanut tekijänoikeusympäristössä ennennäkemättömiä haasteita. Verkkoympäristö ja internet muodostavat tekijänoikeudellisen sisällön merkittävimmän markkinapaikan. Tämä kehitys on hankaloittanut oikeudenhaltijoiden oikeutta kohtuulliseen korvaukseen teostensa jakamisesta ja lisäksi vaikeuttanut heidän neuvotteluasemaansa siirtäessä oikeuksiaan verkkosisällönjakopalveluille.¹¹⁵ Oikeudenhaltijoiden ja verkkosisällönjakopalvelujen väliin on syntynyt arvokuilu, jossa luovia teoksia jaetaan globaalisti suuren yleisön käytettäväksi mutta, jossa oikeudenhaltijoiden korvaukset käyttöoikeuksien luovuttamisesta eivät kuitenkaan kasva.¹¹⁶ Arvokuiluongelmaan

---

¹¹⁰ Pila 2016, s. 256.

¹¹¹ Ohly 2009, s. 238.

¹¹² Vaikka tekijänoikeus on kehittynyt juuri digitalisaation myötä runsaasti, ovat yhteiskunnalliset kehitykset muokanneet tekijänoikeutta kautta aikojen. Ballardini - Alén-Savikko 2019. IPR in the sharing economy. Teoksessa Jakamistalouden käsikirja, s. 387.

¹¹³ Sorvari 2005, s. 59.

¹¹⁴ Ohly 2009, s. 235. Näin myös Obergfell - Thamer 2017.

¹¹⁵ COM(2016) 592 final, s. 7.

¹¹⁶ Esim. Angelopoulos 2017, s. 1. Arvokuilu-ongelma on lähtöisin sähkökauppadirektiivin (2000/31/EY) safe harbour- säännöksestä, joka suojelee verkkoalustoja oikeudenhaltijoiden korvausvaatimuksilta. DSM-direktiivin artikla 17 on ratkaisu tälle ongelmalle, mutta samalla DSM-direktiivin eniten kritisoitu säännös, josta on kirjoitettu paljon oikeustieteessä.

liittyy myös se seikka, että alustat, jotka jakavat luovia teoksia ovat ne tahot, jotka saavat taloudellisen hyödyn teosten levittämisestä.¹¹⁷

3.2 EU:n sääntelyn viimeaikainen kehityssuunta

EU:ssa digitaalisen kehityksen tuomiin haasteisiin vastattiin digitaalisten sisämarkkinoiden strategialla, jonka tavoitteena on luoda yhtenäinen digitaalinen sisämarkkina Eurooppaan, joka pystyy vastaamaan verkkoympäristön tuomiin haasteisiin.¹¹⁸ Strategiaan liittyy uudistuksia muun muassa tekijänoikeuteen, sillä arvokuiluongelma heikentää EU:n tavoitetta tehokkaasta, oikeudenmukaisesta ja kilpailukykyisestä eurooppalaisesta digitaalisesta sisämarkkinasta.¹¹⁹ Lisäksi Euroopan komissio on strategiassa huomionnut alustojen merkittävyyden markkinoilla ja tunnistanut niiden sääntelyn tarpeen.¹²⁰

EU:ssa on viime vuosina alettu lainsäädännön kautta sääntelemään alustatalouden eri osa-alueita.¹²¹ Tekijänoikeudelle merkittävimmistä muutoksista on direktiivi tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista digitaalisilla sisämarkkinoilla (EU) 2019/790.¹²² DSM-direktiivin tavoitteena on sovittaa tekijänoikeuslainsäädäntö digitaaliseen toimintaympäristöön ja tarjota oikeudenhaltijoille vahvempaa oikeusvarmuutta ja oikeutta kohtuulliseen korvaukseen sekä tarjota heille edellytykset parempaan neuvotteluasemaan verkkotoimijoiden, kuten alustojen, suhteen.¹²³ Verkkoympäristön ja digitaalisten alustojen tuomiin haasteisiin on EU-tasolla puututtu, ja lainsäädännön soveltumattomuus uusilla markkinoilla on huomioitu. DSM-direktiivin odotetaan tuovan merkittäviä muutoksia ja etenkin ratkaisun arvokuiluongelmaan.

---

¹¹⁷ Obergfell - Thamer 2017, s. 439.

¹¹⁸ Digitaalisten sisämarkkinoiden strategia Euroopalle. COM (2015) 192 final.

¹¹⁹ Komission Eurooppalaisesta digitaalisesta sisämarkkinasta enemmän ks. Communication on Online Platforms and the Digital Single Market Opportunities and Challenges for Europe, COM(2016) 288 final.

¹²⁰ COM (2016) 288 final, s. 11.

¹²¹ Yleinen katsaus EU:n viimeaikaisista lainsäädäntöhankkeista ks. Cauffman: *New EU rules on business-to-consumer and platform-to-business relationships*. Maastricht Journal of European and Comparative Law 2019, 26(4) s. 469–479.

¹²² Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/790, annettu 17 päivänä huhtikuuta 2019, tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista digitaalisilla sisämarkkinoilla ja direktiivien 96/9/EY ja 2001/29/EY muuttamisesta.

¹²³ COM (2016) 592 final, s. 8. DSM-direktiivi aiheutti paljon keskustelua, eikä sen neuvottelemisen ollut mutkatonta, mutta lopulta se hyväksyttiin maaliskuussa 2019 ja tällä hetkellä käynnissä on kansallinen täytäntöönpano ja implementointi on tehtävä kesään 2021 mennessä.

Vähemmälle huomiolle tekijänoikeusympäristössä on jäänyt 20.6.2019 annettu asetus (EU) 2019/1150 oikeudenmukaisuuden ja avoimuuden edistämisestä verkossa toimivien välityspalvelujen yrityskäyttäjää varten. Oikeuskirjallisuudessa on kirjoitettu suhteellisen vähän kyseisestä asetuksesta, vaikka sillä on hyvin merkittävä rooli alustojen sääntelemiselle. Asetus on olennainen osa digitaalisen sisämarkkinoiden strategiaa ja se tavoitteena on edistää markkinoiden oikeusvarmuutta, ennakoitavuutta ja toimivuutta sekä tarjota avoimuutta alustataloudessa toimiville.¹²⁴ Tähän tavoitteeseen päästään, kuten sen nimestä selvästi käy ilmi, tarjoamalla edellytykset oikeudenmukaiseen ja avoimeen toimintaan verkkoalustoilla ja lisäämällä luotettavuutta verkkoalustoille.¹²⁵ EU-tasolla ei löydy sääntelyä, joka suoraan puuttuu verkkoalustojen ja yritysten välisiin suhteisiin.¹²⁶ Alustatalouden kasvu ja merkittävyys markkinoilla huomioon ottaen, tämä kehitys voidaan katsoa olevan tervetullutta.

DSM-direktiivin ja verkkoalusta-asetuksen lisäksi, EU on antanut direktiivin, joka osin liittyy alustatalouden problematiikkaan. Direktiivi tietyistä digitaalisen sisällön ja digitaalisten palvelujen toimittamista koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista (EU) 2019/770¹²⁷ ei suoraan sovellu alustojen kautta syntyviin sopimussuhteisiin. Silti direktiivi on tämän tutkielman näkökulmasta mainittava sillä, se tunnistaa alustoilla vallitsevan kolmikantaisen sopimusjärjestelyn. Direktiivin johdantokappaleessa todetaan, että alustan tarjoajat voidaan myös luokitella yrityskäyttäjiksi, jos ne toimivat liiketoiminnallisessa tarkoituksessa ja kuluttajan välittömänä sopimuskumppanina palvelun tai tuotteen toimittamista varten. Jäsenvaltioilla on oikeus laajentaa direktiivin soveltamisalaa niin, että alustat voisivat olla muitakin kuin direktiivissä tarkoitettuja elinkeino- tai ammatinharjoittajia.¹²⁸ Direktiivi antaa siis mahdollisuuden laajentaa alustojen vastuuta ja tunnistaa myös niiden mahdollisen kaksoisroolin, jossa alusta voi toimia alustan tarjoajana sekä palveluntarjoajana.

---

¹²⁴ Verkkoalusta-asetus alakohta 3.

¹²⁵ Verkkoalusta-asetus alakohta 3.

¹²⁶ COM (2018) 238 final, s. 2.

¹²⁷ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/770, annettu 20 päivänä toukokuuta 2019, tietyistä digitaalisen sisällön ja digitaalisten palvelujen toimittamista koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista (DCD-direktiivi).

¹²⁸ DCD-direktiivi johdantokappale 18.

EU:n strategia digitaalisen sisämarkkinan luomiseksi voidaan katsoa kunnianhimoiseksi tavoitteeksi ja sen vaikutuksen etenkin tekijänoikeuteen ja alustatalouteen odotetaan olevan merkittäviä. Verkkoalusta-asetus on vaatinut lainsäädäntötoimenpiteitä niin Suomessa kuin muissa jäsenvaltioissa. Tekijänoikeusmarkkinoilla toimivien välillä on kunnioitettu sopimusvapautta, mutta digitaalisen kehityksen valossa tätä sopimusvapautta ei ole enää perusteltua säilyttää ainakaan sellaisenaan. Verkkoalusta-asetus puuttuu tekijänoikeusmarkkinoilla toimivien sopimusvapauteen ja asettaa selkeitä reunaehdoja toimijoiden välille. Ennen kuin käsitellään Verkkoalusta-asetusta tarkemmin ja siihen, miten asetus puuttuu tekijänoikeusmarkkinoilla vallitsevaan sopimusvapauteen, on käsiteltävä tekijänoikeutta ja sen sisältöä tarkemmin. Lisäksi tarkastellaan tekijänoikeuden sopimusoikeudellista ulottuvuutta.

3.3 Tekijänoikeuden sisältö

3.3.1. Yleistä

Tekijänoikeus luetaan immateriaalioikeuksien piiriin kuuluvaksi oikeudenalaksi. Immateriaalioikeudet muodostuvat patenti-, hyödyllisyysmalli-, malli - ja kasvinjalostusoikeuksista sekä tavaramerkki- ja toiminimioikeuksista, eli ns. teollisoikeuksista sekä tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista. Se mikä määrittää immateriaalioikeuden sisällön on suojan kohde.¹²⁹ Immateriaalioikeudet eroavat toisistaan jonkin verran, mutta niiden kesken löytyy myös paljon yhteistä, jolloin on perusteltua puhua niistä yhteisesti immateriaalioikeuksina. Yhdistävänä tekijänä eri immateriaalioikeuksille on se, että ne kaikki voidaan sanoa kuuluvan oikeudenalojen järjestelmässä varallisuus oikeuden piiriin.¹³⁰ Lisäksi yhteisenä piirteenä immateriaalioikeuksille, on lainsäädännön luoma yksinoikeus ja näiden yksinoikeuksien tavoitteiden saavuttaminen sekä muiden intressien tasapainottaminen.¹³¹

---

¹²⁹ Harenko 2016, s. 1.

¹³⁰ Varallisuus oikeuden lisäksi immateriaalioikeudet katsottiin osittain kuuluvan myös persoonallisuus oikeuteen, mutta nykyään enää tekijänoikeudesta löytyy persoonallisuus oikeudellisia piirteitä. Haarmann 2016, s. 1-3.

¹³¹ Pihjalarinne LM 2012, s. 383-384.

Sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen (Tekijänoikeuslaki 404/1961 1.1 §, TekijäL). Teoksen tekijällä tai oikeudenhaltijalla, on siis yksinoikeus teokseensa, eli hän saa päättää suojan sisällöstä ja halutessaan siitä, kuka teosta saa käyttää tai hyödyntää.¹³² Oikeudenhaltijalla on myös tietyn rajoituksen oikeus sopimusteitse luovuttaa tekijänoikeus toiselle. Lain sanamuodon mukaan tekijänoikeus voi syntyä ainoastaan teoksen alkuperäiselle luonnolliselle henkilölle, mutta tekijänoikeus voidaan siirtää myös oikeushenkilölle.¹³³ Tekijänoikeus muodostuu tekijänoikeuksista ja lähioikeuksista tai naapurioikeuksista. Tekijänoikeus ei suojaa pelkkiä ideoita ja tekijänoikeuksista on myös rajattu pois keksinnöt.¹³⁴

TekijäL 1.1 § mukainen luettelo tekijänoikeussuojaa saavista teoksista ei ole tyhjentävä vaan enemmänkin suuntaa antava. Kirjalliset ja taiteelliset teokset ovat siten ymmärrettävä laajasti. TekijäL 1.1 § mukaan tekijänoikeussuojan piiriin kuuluvat ainakin kaunokirjalliset teokset, tieteelliset artikkelit, elokuvat, sävellykset ja valokuvateokset. Lisäksi 1.2 § mukaan myös kartat ja selittävät piirustukset, graafisesti muotoillut teokset sekä tietokoneohjelmat ovat teoksia, jotka katsotaan kuuluvan tekijänoikeuksien joukkoon. Myös puheet ja luennot voivat saada tekijänoikeussuojan, eli teoksen ei tarvitse ilmetä materiaalisella pinnalla. Jaottelu kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin johtuu tiettyjen TekijL säännösten soveltamista vain tiettyihin teostyyppihin, mutta tällä ei ole olennaista merkitystä.¹³⁵ Näin ollen, tekijänoikeuden suoja voi saada laaja kirjo erilaisia teoksia.

---

¹³² Esim. Harenko 2016, s. 1.

¹³³ Tekijänoikeudet ovat vahvasti sidoksissa persoonallisuuteen, mutta viime vuosina on myös alettu tutkimaan, voisiko tekijänoikeus syntyä tekoälyn luomaan teokseen. Aiheesta lisää ks. Alén-Savikko - Ballardini - Pihjalainen: Tekoälyn tuotokset ja omaperäisyysvaatimus – kohti koneorientoitunutta tekijänoikeutta? LM 7-8/2018.

¹³⁴ Lähioikeuksien nojalla saavat suoja esimerkiksi tietokannat ja valokuvaajan ottamat elokuvat. Haarmann 2016, s. 52

¹³⁵ Haarmann 2016, s. 51. Ihan mikä tahansa teos ei kuulu tekijänoikeuden suoja piiriin, vaan teoksen on oltava itsenäinen ja omaperäinen. Se mikä katsotaan itsenäiseksi ja omaperäiseksi teokseksi on ratkaistava tapauskohtaisesti, mutta yksi yleisesti hyväksytty määritelmä itsenäiselle ja omaperäiselle teokselle on, ettei kukaan, joka olisi alkanut tekemään kyseistä teosta, olisi päätenyt samanlaiseen luomukseen. Tekijänoikeudellinen teos tulee olla henkisen luomisen tulos ja tätä tulosta kutsutaan teokseksi. Ollakseen itsenäisen ja omaperäisen työn tuotos, teoksen tulee ylittää teoskynnys, eli yltää teostasoon. Itse teoskynnys arvioidaan tapauskohtaisesti, mutta eri teoslajeille on syntynyt tiettyjä vakiintuneita käytäntöjä, joita käytetään mittapuuna arvioitaessa teoksen omaperäisyyttä. Näin ollen esimerkiksi kirjallisten tuotosten teoskynnys on katsottu oikeuskäytännössä olevan matala. Teoskynnuksesta lisää ks. Harenko 2016, s. 15–18.

Tekijänoikeudet suojaavat oikeudenhaltijan taloudellisia ja moraalisia oikeuksia. Lyhyesti kuvailtuna taloudelliset oikeudet suojaavat oikeudenhaltijan oikeutta määrätä teoksen käytöstä ja siitä koituvista taloudellisista hyödyistä, kun taas moraalisilla oikeuksilla suojataan tekijän suhdetta teokseen. Taloudellisista oikeuksista säädetään TekijäL 2.1 § ja niillä tarkoitetaan oikeudenhaltijan yksinoikeutta määrätä teoksesta, valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen. Taloudellisiin oikeuksiin kuuluu siis teoksen saattaminen yleisön saataviin, kappaleiden valmistaminen ja jälleenmyyntikorvaus, joista yleisölle saataviin saattamista voitaisiin pitää taloudellisten oikeuksien ytimenä.¹³⁶

Oikeudenhaltija voi tietyin rajoituksin päättää tekijänoikeuden luovuttamisesta sopimusteitse toiselle kokonaan tai osittain tai hän voi luovuttaa käyttöoikeuksia teokseen. Hän voi myös kieltää teoksen käyttäjiltä tietyt toiminnot.¹³⁷ Oikeudenhaltijan taloudelliset oikeudet ovat lakiteknisesti toteutettu yksinoikeuksina, vaikka yksinoikeus ei kuitenkaan ole täysin rajoittamaton. Oikeudenhaltijan yksinoikeus on siis pelkästään lähtökohta. Oikeudenhaltijan yksinoikeuden rajoittaminen liittyy yhteiskunnallisiin ja sivistyksellisiin syihin, kuten tiedonvälitykseen ja opetukseen.¹³⁸ Taloudelliset oikeudet koostuvat siis melko yksityiskohtaisesti kuvaavista käsitteistä ja säännöksistä ja tämä on todettu yhdeksi syyksi, miksi tekijänoikeus ei nykyään vastaa digitalisaation tuomia suojatarpeita ja tavoitteita.¹³⁹ Teoksen taloudellisten oikeuksien merkitys vaihtelee riippuen siitä mihin tarkoitukseen teos on luotu ja miten tekijä hyödyntää oikeuksiaan. Voidaan sanoa, että tekijänoikeussuoja on tärkeämpää tapauksissa, joissa tekijän elinkeino perustuu tekijänoikeudellisen teoksen hyödyntämiseen.¹⁴⁰ Tässä tutkielmassa voidaan todeta, että teosten tekijänoikeussuoja on merkityksellistä, sillä tarkastelun kohteena ovat sellaiset tekijät, joiden liiketoiminta tai ammatti perustuu tekijänoikeudellisesti suojatun aineiston luomiseen.

---

¹³⁶ Haarmann 2016, s. 71.

¹³⁷ Harenko 2016, s. 26

¹³⁸ Tekijänoikeuden toteuttaminen yksinoikeutena perustuu kansainvälisiin sopimuksiin ja erityisesti Bernin sopimuksen määräyksiin. Harenko 2016, s. 26.

¹³⁹ Eteenkin tekijänoikeuden kappaleen valmistamista koskeva käsitteistö soveltuu huonosti digitaaliseen ympäristöön, sillä nykyään kappaleita voidaan tehdä rajaton määrä hyvin alhaisilla kustannuksilla. Tekijänoikeuslain mukaan mikä tahansa kappaleen valmistaminen kuuluu siis tekijän yksinoikeuden piiriin, myös merkityksettömät toimenpiteet. Pihjalarinne LM 2012, s. 392-393.

¹⁴⁰ Harenko 2016, s. 1-2.

Tekijänoikeuden moraalilla oikeuksilla puolestaan suojataan tekijän persoonallisuutta ja erityistä suhdetta omaan teokseensa ja siitä säädetään TekijäL 3 §:ssä. Moraalisia oikeuksia ei voida lähtökohtaisesti luovuttaa ja tämä liittyy siihen, että tekijä on teoksellaan ilmentänyt omaa persoonaansa, tuntemuksiaan, ajatuksiaan ja tietojiaan.¹⁴¹ Moraaliset oikeudet koostuvat isyys- ja respektioikeudesta.¹⁴² Isysoikeudella tarkoitetaan sitä, että tekijä ilmoitetaan sillä tavalla kuin hyvä tapa vaatii, kun teoksesta valmistetaan kappaleita tai teos saatetaan yleisön saataviin, (TekijäL 3.1 §). Respektioikeudella puolestaan tarkoitetaan, että teosta ei saa muuttaa tai saattaa yleisön saataviin, tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tahi omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla. Teosta ei myöskään saa saattaa yleisön saataviin tekijää loukkaavassa muodossa tai yhteydessä (TekijäL 3.2 §). Toisin kuin taloudelliset oikeudet, soveltuvat moraaliset oikeudet hyvin digitalisaation luomaan uuteen käyttöympäristöön, sillä ne ovat joustavampia uusille tulkinnoille. Tämä johtuu siitä, että moraalisten oikeuksien säännöstä perustuvat tekijänkunnian ja hyvän tavan kaltaisiin käsitteisiin, jotka ovat periaatekeskeisiä ja tätä kautta herkempiä tulkinnalle.¹⁴³

3.3.2. *Tekijänoikeuksien sopimusperusteinen luovuttaminen*

Tekijänoikeuksien siirtymisestä säädetään TekijäL kolmannessa luvussa. Lain kolmas luku sisältää tiettyjä nimenomaisia säännöksiä eri tekijänoikeuksille ja niitä koskevia sopimustyyppjä, kuten elokuvaamista koskevat sopimukset ja sopimukset työ- ja virkasuhteissa luoduista tietokoneohjelmista ja tietokannoista. Kuitenkin suurin osa tekijänoikeudellisista sopimuksista koskee muita kuin lain kolmannessa luvussa nimenomaisesti mainittujaa sopimustyyppjä.¹⁴⁴ Nämä sopimukset voivat olla erilaiset toimeksiantosopimukset tai työsuhteessa luotujen tekijänoikeudellisesti suojattuja teoksia koskevat sopimukset.¹⁴⁵ Tässä tutkielmassa keskitytään sopimuksiin, joista ei ole nimenomaista mainintaa TekijäL kolmannessa luvussa.

---

¹⁴¹ Harenko 2016, s. 67.

¹⁴² Haarmann 2016, s. 86.

¹⁴³ Pihjalarinne LM 2012, s. 394.

¹⁴⁴ Harenko 2016, s. 332.

¹⁴⁵ Harenko 2016, s. 339.

Tekijänoikeus on varallisuus oikeus, joka on tietyt rajoitukset huomioon ottaen, vapaasti luovutettavissa. Näin ollen pääsääntö on, että tekijänoikeuksien siirtymisessä oikeudenhaltijan ja luovutuksensaajan välillä vallitsee sopimusvapaus.¹⁴⁶ TekijäL 27 §:n mukaan tekijänoikeus voidaan luovuttaa kokonaan tai osittain luvun 3 mukaiset rajoitukset huomioon ottaen. Kokonaisluovutuksella tarkoitetaan, että teoksen tekijä luovuttaa kaikki taloudelliset oikeutensa teokseen toiselle ja näin luovutuksen saajasta tulee teoksen oikeudenhaltija. Tällaisissa tilanteissa luovutus on tyypillisesti ajallisesti ja käyttöalaltaan rajoittamaton. Kuten aiemmin todettu, ei edes kokonaisluovutuksissa tule kyseeseen tekijän moraalisten oikeuksien siirtyminen, vaan luovutuksensaajan on kunnioitettava tekijän isyys- ja respektioikeutta.¹⁴⁷ Jos tekijänoikeuksista luovutaan osittain, voi kyse olla esimerkiksi rajoitetun käyttöoikeuden luovutuksesta teokseen.

Tekijänoikeuksien siirtymisestä ei ole laissa määriteltyä määrämuotoa, vaan sopiminen tekijänoikeuksien siirtymisestä voi tapahtua suullisesti, kirjallisesti tai konkludenttisesti.¹⁴⁸ Teoksen siirtäjänä voi toimia teoksen alkuperäinen tekijä, sitä edustava taho tai muu teoksen oikeudenhaltija. Luovutuksensaajana puolestaan, voi olla yritys, työnantaja tai tekijänoikeuden luovutuksen saajaa edustava taho. Oikeudenhaltija voi myös luovuttaa teoksensa tekijänoikeudet toiselle luonnolliselle henkilölle.¹⁴⁹ Luovutustoimet voivat olla myös muunlaisia kuin edellä kuvatut kokonais- tai osittaisluovutukset, mutta pelkistetysti luovutuksessa voidaan sanoa olevan kyse tietyn laajuudesta ja sisältöisestä oikeuden luovutuksesta oikeudenhaltijalta toiselle.

Tekijänoikeudessa vallitseva sopimusvapaus tarkoittaa myös sitä, että sopijapuolet voivat sopia tulevien tekijänoikeuksien luovuttamisesta, eli myös sellaisten teosten osalta, jotka eivät ole vielä luotuja.¹⁵⁰ Tällaisista tulevien teosten oikeuksien luovutuksessa on kyse luovan alan alustojen palveluntarjoajan ja ostajan välillä. Tulevien teosten osalta voidaan lisäksi sopia, että luovutus koskee kaikkia oikeuksia

---

¹⁴⁶ Esim. Haarmann 2016, s. 339.

¹⁴⁷ Esim. Haarmann 2016, s. 137.

¹⁴⁸ Haarmann 2016, s. 139.

¹⁴⁹ Oesch kuvaa tekijänoikeuden markkinoilla toimivan eri etutahoja, joista pelkistetysti voidaan tunnistaa kolme ryhmittymää: alkuperäiset tekijät, tuotantoyhtiöt tai siirron saajan edustaja sekä käyttäjät, kuten esimerkiksi kuluttajat. Lisäksi hän toteaa, että kyseisten ryhmittymien roolit eivät enää ole digitalisaatio ansiosta kovinkaan tarkkarajaiset. Tämä roolien sekoittuminen on nähtävissä myös alustataloudessa. Oesch 2009, s. 7.

¹⁵⁰ Harenko 2016, s. 343.

ja myös laajempia oikeuksia, jotka saatetaan uuden lain kautta voimaan. Tällaisen sopimuksen sitovuus voi tulla arvioitavaksi varsinkin tilanteissa, joissa toinen sopijapuoli on selvästi heikommassa asemassa ja näissä tapauksissa alalla vallitsevat käytännöt voivat olla tulkinta-apuna.¹⁵¹ Hallituksen esityksessä on kuitenkin todettu, että mikäli luovutuksen saaja saa lain asettamien oikeuksien laajentamisen kautta laajemmat oikeudet teokseen, kuin mitä laki antoi sopimusta tehtäessä, tulisi laajennus tulkita alkuperäisen tekijän hyväksi, ellei siitä nimenomaisesti ole sovittu toisin.¹⁵²

Koska tekijänoikeus on varallisuus oikeus, soveltuu siihen varallisuus oikeudelliset periaatteet. TekijäL ei sisällä kyseisistä varallisuus oikeudellisista säännöksiä tai periaatteita, vaan sovellettavaksi tulee yleiset sopimus- ja velvoiteoikeudellisia periaatteet.¹⁵³ TekijäL 29 § mukaan sopimusoikeudelliset tulkintaperiaatteet rajoittavat oikeudenhaltijan ja luovutuksensaajan sopimusvapautta. On siis hyödyllistä tutkia tekijänoikeuden lisäksi sopimusoikeuden tulkintaperiaatteita, jotka liittyvät tekijänoikeuden siirtymiseen.

3.4 Sopimusoikeudellista kontekstia

3.4.1. Sopimusoikeudelliset tulkintaperiaatteet

TekijäL ei sisällä tekijänoikeudellisia sopimuksia koskevia tulkintasääntöjä. Tekijänoikeudessa on kuitenkin vakiintunut tiettyjä sopimusoikeudellisia tulkintaperiaatteita ja luovutus sopimukseen on sovellettu *suppean tulkinnan periaatetta*. Sopimusvapauteen liittyy usein sopimuksen jälkeen syntyneitä tilanteita, joissa sopijapuolet ovat eri mieltä sopimuksen sisällöstä ja siitä mitä on sovittu. Tekijänoikeudessa tällaiset tilanteet voivat olla epäselvyydet koskien sitä, kuinka laajasta luovutuksesta sopimuksessa on kyse.¹⁵⁴ Komiteamietinnössä vuodelta 1953 todetaan tekijänoikeudellisista luovutus sopimuksista, että niitä tulisi tulkita ahtaasti, eikä niiden tulisi katsoa sisältävän mitään muuta, kuin mitä niistä selvästi käy ilmi.¹⁵⁵ Pääsääntönä tulkinnanvaraisissa tilanteissa siis on, että tekijänoikeudet jäävät tekijälle.

---

¹⁵¹ Harenko 2016, s. 343.

¹⁵² HE 8/1995 vp, s. 14.

¹⁵³ Harenko 2016, s. 333.

¹⁵⁴ Harenko 2016, s. 341.

¹⁵⁵ KM 1953:5, s. 63. Korkean oikeuden ratkaisut.

Haarmann toteaa, että tämän pääsäännön taustalla on ajatus teoksen tekijän heikommasta asemasta sopijapuolena ja että tämä näkemys ei sovellu kaikkiin tilanteisiin.¹⁵⁶ Myös *Harenko* tuo esiin käsityksensä siitä, että suppean tulkinnan periaate ei tule sovellettavaksi, kun kyse on neuvotteluasemaltaan tasavertaisista sopijapuolista.¹⁵⁷

Myös oikeuskäytännössä on lähdetty siitä, että tekijää tulisi suojata sopimuksista aiheutuvista epäselvyytilanteissa, varsinkin silloin kun kyse on eri asemassa olevista sopijapuolista. Eri asemassa olevista sopijapuolista voi olla esimerkiksi kyse, kun luovutuksen antaja on yksityinen henkilö ja luovutuksensaaja on yritys.¹⁵⁸ Oikeuskäytännössä on siis lähdetty siitä, että tekijänoikeuslaki on lähtökohtaisesti tekijän suojaksi säädetty laki ja siksi tekijän edut ovat tulkintatilanteissa etusijalla. Sopijapuolten neuvotteluasemalle on annettu merkitystä ja tällä on ollut ratkaiseva vaikutus epäselvissä tilanteissa. Ennen kuin suppean tulkinnan periaate tulee sovellettavaksi, on kuitenkin pohdittava sopijapuolten tasapainoa ja sitä, onko luovutuksenantaja teoksen alkuperäinen tekijä. Yhteenvetona voidaan todeta, että TekijäL säännökset ei aseta kovinkaan tarkkarajaisia raameja toimijoiden väliseen sopimussuhteeseen.

3.4.2. Luovutussopimuksen kohtuuttoman ehdon sovittelu

Sopimuksen ehdot voivat olla kohtuuttomia tai johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen toiselle sopijapuolelle.¹⁵⁹ TekijäL 29 § säädetään tekijänoikeuden luovutusta koskevan kohtuuttoman sopimusehdon sovittelusta. Lainkohdassa todetaan, että jos teoksen alkuperäisen tekijän tekemä sopimus tekijänoikeuksien siirtymisestä on alalla vallitsevan hyvän tavan vastainen tai on kohtuuton tai jos sen soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen, voidaan ehto sovittella tai jättää huomiotta. Ratkaisevaa on sopimuksen sisältö kokonaisuudessaan, osapuolten asemat ja olosuhteet sopimusta solmittaessa sekä muut seikat. Lisäksi laissa todetaan, että muilta osin kohtuuttoman

---

¹⁵⁶ Hän toteaa, että painoarvoa tulisi antaa sille, onko kyseessä teoksen tekijä vai muu oikeudenhaltija, joka on luovuttanut teoksen. *Haarmann* 2016, s. 140.

¹⁵⁷ *Harenko* 2016, s. 342.

¹⁵⁸ Ks. esim. KKO 2005:92 ja KKO 1984 II 26.

¹⁵⁹ Esim. *Hemmo* 2006, s.

ehdon sovitteluun sovelletaan varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain 36 § (228/1929, OikTL) (TekijäL 29 §).

On huomioitava, että tekijänoikeudellinen erityissäännös kohtuuttoman ehdon sovittelusta kohdistuu ainoastaan sopimukseen, jotka teoksen alkuperäinen tekijä on solminut toisen osapuolen kanssa. Näin ollen tekijänoikeuden luovutussopimukseen on kaksi eri säännöstä, joita sovelletaan riippuen siitä, onko teoksen luovuttaja teoksen alkuperäinen tekijä tai onko teos jo luovutettu kertaalleen.¹⁶⁰ Hallituksen esityksessä ei tarkemmin käsitellä mitä alkuperäisellä tekijällä tarkoitetaan, mutta esitöissä sanotaan, että tällaisilla tilanteilla tarkoitetaan sitä “kun teoksen alkuperäinen tekijä itse luovuttaa oikeutensa”.¹⁶¹ Alkuperäinen tekijä on siis sidottuna luonnolliseen henkilöön, sillä tekijänoikeus voi syntyä ainoastaan luonnollisen henkilön luomaan teokseen. Sovittelussäännöksen sitominen alkuperäiseen tekijään ja alkuperäisen tekijän pitäminen tyypillisenä luovutussopimuksen osapuolena, saattaa kuitenkin käytännön tilanteissa johtaa eriskummallisiin tilanteisiin.¹⁶² Koska luovutussopimuksen sopijapuolena toimii useasti muu kuin alkuperäinen teoksen tekijä, voisi ajatella, että 29 § erityissäännös käytännön tilanteissa tulee harvemmin sovellettavaksi.

TekijäL 29 § on ensimmäinen immateriaalioikeudellinen sovittelua koskeva erityissäännös. Ennen vuotta 2015 TekijäL ainoastaan viitattiin OikTL 36 §, mutta vuonna 2015 voimaan tulleella 29 § sanamuotoa muutettiin ja täsmennettiin. Oikeuskirjallisuudessa on keskusteltu siitä, oliko vuoden 2015 voimaan tullut uudistus tarpeellinen vai enemmänkin kulttuuripoliittinen linjaus, jolla ei ole juridisesti merkittävää muutosvaikutusta.¹⁶³ Lakimuutoksesta oli eri näkemyksiä riippuen siitä, mitä tahoja he edustivat. Tekijöitä edustavat tahot, pitivät lakiuudistusta liian vähäisenä ja jopa tarpeettomana. Kyseiset tahot olisivat toivoneet pidemmälle meneviä muutoksia ja etenkin tekijäjärjestöille itsenäistä kanneoikeutta kohtuuttomien

---

¹⁶⁰ Lakivaliokunnan lausunnossa tuotiin esiin tämä kyseinen säännösten jaottelu ja esitettiin, että tällainen jaottelu ei välttämättä ole selkeää tai johdonmukaista. LaVL 22/2014 vp s. 3.

¹⁶¹ HE 181/2014, s. 24.

¹⁶² Esimerkiksi jos luovutussopimuksen sopijapuolena toimii teoksen alkuperäisen tekijän omistama osakeyhtiö, on alkuperäinen tekijä jo luovuttanut teoksen kerra, eikä osakeyhtiötä voida katsoa alkuperäiseksi teoksen tekijäksi. Harenko 2016, s. 368.

¹⁶³ Harenko tarkastelee teoksessaan vuoden 2015 voimaan tulleen muutoksen taustoja. Harenko 2016, s. 359-365.

sopimusehtojen vallitessa. Yrityksiä edustavat tahot pitivät lakimuutosta taas tarpeettomana ja epäselvänä, eikä nähneet tarpeellisen muuttava nykyistä säännöstä.¹⁶⁴

Tekijänoikeudessa on aina kyse eri intressien välisestä punninnasta. Ensinnäkin tekijänoikeus on lähtökohtaisesti yksinoikeus, jonka tavoitteena on suojata luovien töiden tekijöitä sekä yritysten investointeja. Mutta toisaalta täytyy myös ottaa huomioon perusoikeudet ja yleinen etu, eikä ole kenenkään edun mukaista rajoittaa näitä liikaa.¹⁶⁵ Voisi ajatella, että TekijäL antoi jo ennen vuoden 2015 lakimuutosta teoksen tekijälle vahvan suojan kohtuuttomille sopimusehdoille, ottaen erityisesti huomioon OikTL 36 § yleisen normin luonnetta ja että tämän lakimuutoksen takana oli enemmänkin ajatus korostaa tekijän teoksen pitkälle menevää suojaa. On mielestäni siis perusteltua kyseenalaistaa lainmuutokset todellinen oikeusvaikutus.

TekijäL 29 § muutoksen tavoitteena oli tarkentaa luovutussopimusten kohtuullistamista silloin, kun alkuperäinen teoksen tekijä luovuttaa oikeutensa ja korostaa alalla vaikuttavaan hyvään sopimustapaan.¹⁶⁶ Lisäksi pyrkimyksenä oli lisätä tietoisuutta luovutussopimusten ehdon kohtuullistamisesta ja parantaa teoksen tekijöiden asemaa, etenkin itsenäisten ammatinharjoittajien asemaa.¹⁶⁷ Taustalla oli siis ajatus siitä, että lainmuutoksella laki säätäisi tarkemmin luovutussopimusten kohtuullisista ehdoista ja korvauksesta. Hallituksen esityksessä todetaan myös, että muutoksen ei ole tarkoitus muuttaa vallitsevaa oikeustilaa vaan enemmänkin parantaa kohtuuttoman ehdon sovittelun soveltamisen edellytyksiä ja lisäämään tietoisuutta eri alojen hyvistä sopimustavoista.¹⁶⁸ *Harenko* kritisoi hallituksen esityksessä tekijänoikeudellisten luovutussopimusten luonnehtimista omana sopimustyyppinä sillä se ei vastaa sopimuskäytäntöjen todellisuutta. Hän korostaa, että tekijänoikeuden luovutussopimukset eivät ole yksi sopimustyyppi, vaan niitä tulisi luonnehtia niin kuin muitakin varallisuus oikeudellisia luovutuksia.¹⁶⁹

---

¹⁶⁴ HE 181/2014 vp, s. 45.

¹⁶⁵ Tästä lisää ks. Oesch - Kokko - Eloranta - Heino, 2017: Immateriaalioikeudet ja yleinen etu.

¹⁶⁶ HE 181/2014 vp, s. 24.

¹⁶⁷ HE 181/2014 vp, s. 24.

¹⁶⁸ HE 181/2014 vp, s. 31.

¹⁶⁹ *Harenko* 2016, s. 364.

Tämä TekijäL 29 § muutos ei mielestäni, kuten oikeuskirjallisuudessa esitetty, ollut oikeudellisesti välttämätöntä, mutta tuen ajatusta siitä, että myös lainsäädännön kautta voidaan vaikuttaa sopijapuolten toimintaan ennaltaehkäisevästi. Etenkin kun mietitään alustoilla vallitsevia sopimussuhteita ja yksittäisen palveluntarjoajan todellista mahdollisuutta tuoda alustan laatima kohtuuton ehto esiin.

TekijäL 29 § viitataan sopimuksen kohtuullisuutta arvioitaessa kohteena olevan alan hyvään tapaan. Alan hyvällä tavalla tarkoitetaan hallituksen esityksen mukaan alalla yleisesti käytettyjä ja hyväksytyjä sopimusehtoja, jotka perustuvat alalla toimiviin toimijoiden puite- ja mallisopimuksiin.¹⁷⁰ Näin ollen voisi todeta, että alan hyvä tapa viittaa alalla yleisesti vallitseviin sopimusehtoihin, olivat ne hyviä tai ei. Hallituksen esityksen kuvaama määrittely alan hyvästä tavasta jättää lain sisällön melko avoimeksi ja yleisluonteiseksi, eikä kovin suuntaa antava arvioitaessa vallitseeko alalla hyvä tapa vai ei. Jos sopimusehdon kohtuullisuutta arvioitaessa alan hyvä tapa otettaisiin huomioon, voisi huomioon otettavat seikat koskea sitä, kuinka kauan alalla on käytetty kyseisiä sopimusehtoja ja onko niiden soveltamiseen liittynyt epätasapainoa tai erimielisyyksiä osapuolten välillä. Ottaen kuitenkin huomioon eri alojen nopeasti muuttuvat toimintaympäristöt teknologian kehityksestä johtuen, on alalla vallitsevalle tavalle asetettava korkeat vaatimukset.¹⁷¹

Se, että sopimusehtojen kohtuullisuutta arvioitaessa annetaan merkitystä alalla vallitsevalle käytännölle, on mielenkiintoista alustatalouden näkökulmasta. Ennen kuin TekijäL erityinen sovittelusäännös tulisi sovellettavaksi alustoilla vallitseviin sopimuksiin, tulisi kuitenkin arvioida, toimivatko alustat tekijänoikeusalalla ja voidaanko niitä edes luonnehtia luovutus sopimuksiksi. Erityissäännös olisi edullisempi tekijöille ja voisi ajatella tasapainottavan alustalla toimivien tekijöiden heikompaa asemaa. Toisaalta hallituksen esityksessä opetus- ja kulttuuriministeriö totesi lausunnossa, että “laajemmat nykyistä oikeustilaa muuttavat säännökset tulisivat harkittaviksi, jos nyt ehdotettavat säännökset eivät tuo toivottua muutosta”.¹⁷² Odotettavissa voi siis olla nykyistä laajempia muutoksia tekijänoikeuden kohtuullistamissäännökseen. Toisaalta 29 § muutos on tästä näkökulmasta katsottuna

---

¹⁷⁰ HE 181/2014 vp, s. 49.

¹⁷¹ Harenko 2016, s. 366.

¹⁷² HE 247/1981 vp, s. 46.

perusteltua, sillä näin voitaisiin puuttua alustojen kautta syntyviin sopimusehtoihin, jotka voivat tietyissä tilanteissa katsoa tekijöiden mukaan kohtuuttomilta tai ainakin epäedullisilta. Jotta TekijäL 29 § erityissäännös sovittelusta tulisi sovellettavaksi, tulisi kuitenkin luovuttajan olla alkuperäinen tekijä, tekijänoikeuden luovituksista tulisi olla sovittu ja vielä sopimus laadittu.

3.4.3. Kohtuuton ehto

Sopimusehdon kohtuuttomuutta tulee lähtökohtaisesti arvioida kokonaisuus huomioon ottaen, eikä laki säädä tarkkarajaisesti mitkä ehdot voivat johtaa sopimuksen sovitteluun. OikTL 36 § esitöissä on kuitenkin tuotu esiin niitä perusteita, joilla kohtuuttomuutta arvioidaan ja myös esimerkkejä kohtuuttomista ehdoista.¹⁷³ Hallituksen esityksessä on todettu, että hintaa on pidettävä sellaisena sopimusehtona, joka voi joutua kohtuullistamisen kohteeksi. Hintaa voidaan sellaisenaan pitää kohtuuttomana tai johtaa kohtuuttomuuteen, jos lopullinen hinta on sovittu määräytymään jonkin tietyn perusteen mukaan ja itse peruste on kohtuuton.¹⁷⁴ Myös TekijäL 29.4 § todetaan erikseen, että oikeudenluovutuksesta sovittua korvausta on pidettävä sopimusehtona. Syy sille, miksi tämä kyseinen säännös koskien korvauksen pitämistä sopimusehtona, on otettu TekijäL lienee siinä, että OikTL 36.3 § on vastaava ehto.¹⁷⁵

Vakioehtoisia sopimuksia on korostettu kohtuuttomia sopimusehtoja tarkasteltaessa.¹⁷⁶ Tämä johtunee siitä, että vakioehtojen sisältöön ei ole mahdollisuutta vaikuttaa, vaan ne ovat pelkästään hyväksyttävä sellaisenaan. Vakioehdot sisältävät yleisesti ottaen kaikki osapuolia velvoittavat ehdot, kuten palvelun sisältö, hinnat ja oikeuksien luovuttaminen. Erityisesti vakioehdot voivat johtaa kohtuuttomuuteen tilanteissa, joissa toinen sopijapuoli on laatinut kyseiset ehdot, ja ne ovat kyseiselle sopijapuolelle edullisemmat.¹⁷⁷ Myöskin OikTL 36 § on todettu, että erityisesti yksipuolisesti

---

¹⁷³ HE 247/1981 vp, s. 12.

¹⁷⁴ HE 247/1981 vp, s. 13.

¹⁷⁵ Siitä onko hinta katsottava sopimusehdoksi on ollut oikeudellisen keskustelun kohteena ja tämä haluttiin selventää ottamalla se suoraan lakiin. Harenko 2016, s. 370.

¹⁷⁶ Hemmo 2006, 7. luku Sopimusehtojen sovittelu. Näin myös Harenko 2016, s. 370.

¹⁷⁷ Hemmo 2006, 7. luku Sopimusehtojen sovittelu.

laaditut vakioehdot puoltavat sovittelua.¹⁷⁸ Näin ollen, neuvotteluasemalla on annettu keskeinen merkitys kohtuuttomuutta arvioitaessa.

3.4.4. Yhteenveto tekijänoikeuden sisällöstä sekä sopimusoikeudellisesta kontekstistä

Alustataloudessa vakioehtoiset sopimukset ovat hyvin tavallisia, ellei jopa pääsääntö. Tämän voisi ajatella johtuvan siitä, että alustat toimivat globaaleilla markkinoilla ja vakioehdot ovat tästä syystä välttämättömiä. Alustojen laatimat vakioehdot ovat kuitenkin useimmiten toiselle sopijapuolelle edullisemmat, ja useimmiten kyseinen sopijapuoli on luovutuksen saaja. Tällä tavalla sopijapuolten eriarvoisuus korostuu. Sopijapuolten eriarvoisuutta tasoittaa kuitenkin edellä käsitelty suppean tulkinnan periaate sekä se, että luovutuksenantajalle on mahdollisuus luovuttaa oikeuksiaan myös alustojen tarjoamien palvelujen ulkopuolella.¹⁷⁹ Lisäksi vakioehtoiset sopimukset tarkoittavat sitä, että ehdot ovat samanlaisia kaikille, mikä voisi jossain määrin myös tasapainottaa epätasa-arvoa.¹⁸⁰

Se, suojaako suppean tulkinnan periaate tosiasiallisesti verkkoympäristössä toimivia, ei kuitenkaan ole täysin taattua. Tämä johtuu siitä, että verkkoympäristössä toimivat, ovat useimmiten hyvin tuntematon ryhmä ja suojan saaminen vaatisi sopimuksen riittävyyden, minkä voisi ajatella olevan tällaisessa ympäristössä varsin epätodennäköistä.¹⁸¹ Ottaen lisäksi huomioon sen, että luovutus sopimusten riittävyyden sopimusehtojen kohtuuttomuudesta johtuen on tekijänoikeudessa ollut varsin epätavallista ja oikeuskäytäntöä tällaisista tapauksista on hyvin vähäistä, voidaan suppean tulkinnan tasapainoa tuottava merkitys kyseenalaistaa.¹⁸²

Tekijänoikeussäätely ei siis aseta tekijänoikeuden siirtymistä koskevien sopimusten sisältöön kovinkaan laajasti meneviä rajoja, mikä kertoo sopimusvapauden vahvasta asemasta myös tekijänoikeudessa. Se, onko näin laajan sopimusvapauden salliminen

---

¹⁷⁸ HE 247/1981 vp, s. 17.

¹⁷⁹ Ahmaoja 2020, s. 17.

¹⁸⁰ Ahmaoja 2020, s. 17.

¹⁸¹ Ahmaoja 2020, s. 17.

¹⁸² Hallituksen esityksessä nostettiin esiin luovutus sopimusten vähäinen riittävyyden ja tämä oli yksi peruste TekijäL 29 § tarkistamiselle. HE 181/2014 vp, s. 22 Näin myös LaVL 22/2014 vp s. 3.

tekijänoikeusympäristön kehityksen valossa ja etenkin alustatalouden tuomien muutosten näkökulmasta, voidaan kyseenalaistaa.

3.5 Verkkoalusta-asetus

3.5.1. Tarkoitus

Kuten verkkoalusta-asetuksen nimestäkin voi päätellä, on asetuksen tarkoitus varmistaa avoimuus ja vastuullisuus alustataloudessa ja luoda luottamusta alustojen ja yrityskäyttäjien välille.¹⁸³ Alustat toimivat niiden kautta toimivien kohtaamispaikkana, joka saattaa johtaa siihen, että suuri määrä kysynnästä ja tarjonnasta keskittyy muutamaankin suureen alustaan. Tämä johtuu siitä, että alustat toimivat kaksisuuntaisilla markkinoilla, joka voidaan yksinkertaisesti kuvailla niin, että mitä enemmän käyttäjiä alustalla on, sitä enemmän yrityskäyttäjiä alustalle kerääntyy.¹⁸⁴ Tämä johtaa etenkin yrityskäyttäjien riippuvaiseen asemaan alustan tarjoamasta markkinapaikasta ja yrityskäyttäjien ja alustojen epätasapainoiseen suhteeseen.¹⁸⁵ EU:ssa on huomioitu alustatalouden potentiaaliset hyödyt eurooppalaiselle sisämarkkinoille, kuten uudet yrityksiä ja kuluttajia hyödyttäviä liiketoimintamallit ja innovaatiot.¹⁸⁶ Kyseisiä alustataloudesta saatuja hyötyjä ei kuitenkaan voida hyödyntää täysimääräisesti alustoilla vallitsevista huonoista kauppatavoista johtuen sekä tehokkaiden oikeussuojamekanismien puuttumisen johdosta.¹⁸⁷ Näin ollen asetuksen tavoitteena on myös edistää alustatalouden kasvua EU:ssa.

Asetuksessa huomioidaan erityisesti alustojen kautta toimivien pienten ja keskisuurten yritysten riippuvainen asema alustojen luomasta markkinapaikasta sekä alustojen vahvan neuvotteluaseman verrattuna yrityskäyttäjiin.¹⁸⁸ Alustojen vahvalla neuvotteluasemalla tarkoitetaan esimerkinomaisesti niiden mahdollisuutta yksipuolisesti määrätä käytäntöjä yrityskäyttäjille, jotka poikkeavat merkittävästi

---

¹⁸³ Verkkoalusta-asetus johdantokappale 3.

¹⁸⁴ Cauffman 2019, s. 474.

¹⁸⁵ COM (2018) 238 final, s. 1-2.

¹⁸⁶ On arvioitu, että yli 30 miljoonaa eurooppalaista yritystä harjoittaa elinkeinoaan alustojen kautta, kyseessä on siis merkittävä markkina. COM (2018) 238 final, s. 1-2.

¹⁸⁷ Lisää avoimuutta kaupankäyntiin verkkoalustoilla.

¹⁸⁸ Verkkoalusta-asetus johdantokappale 2.

hyvästä kauppatastavasta ja voivat olla “kunniallisen ja vilpittömän menettelyn vastaisia”.¹⁸⁹ Asetus tarjoaa erilaisia mekanismeja, joilla turvataan kaikille alustalla toimiville kestävä ja ennakoitavissa oleva oikeudenmukainen alustatalous.¹⁹⁰ Tällainen alustatalous on asetuksen mukaan mahdollista saavuttaa alustojen ja yrityskäyttäjien sopimussuhteen sääntelemisellä sekä tarjoamalla yrityskäyttäjille paremmat oikeussuojakeinot tilanteissa, joissa alustat eivät toimi avoimella ja vastuullisella tavalla.

3.5.2. *Soveltamisala*

Verkkoalusta-asetuksen 1 artiklan mukaan, asetusta sovelletaan verkossa toimiviin välityspalveluihin, kun niitä käyttävät yritykset sijoittuvat EU:n alueelle ja yritys tarjoaa välityspalvelun kautta tavaroita ja palveluita EU:n alueella oleville kuluttajille.¹⁹¹ Näin ollen välityspalvelun sijoittuminen EU:n alueelle ei ole välttämätöntä, sillä välityspalvelut toimivat yleisesti ottaen globaalisti, joten niiden sijoittaminen Eurooppaan voisi olla hankalaa. Kuitenkin ne tulevat asetuksen soveltamisalueelle, mikäli yrityskäyttäjä on unionin alueella sekä kuluttaja, jolle palveluja tai tavaroita tarjotaan, on unionin alueella.

Asetuksessa yrityskäyttäjän tulee Artikla 2.1 mukaan olla oikeushenkilö tai yksityishenkilö elinkeino- tai ammattitoiminnassa, joka harjoittaa elinkeinotoimintaa välittäessä palveluita välityspalvelun kautta. Näin ollen henkilöt, jotka tarjoavat palveluita alustan kautta yksityisenä henkilönä jäävät verkkoalusta-asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Kuluttajan määritelmä on asetuksessa melko suoraviivainen, eli 2 artiklan määritelmässä kuluttaja on luonnollinen henkilö, joka ei toiminnallaan harjoita elinkeino- tai ammattitoimintaa. Näin ollen yrityskäyttäjät, jotka tarjoavat alustan kautta elinkeino- tai ammattitoimintaa harjoittavalle henkilölle palveluja tai tavaroita, eivät ole asetuksen soveltamisalan piirissä. Tämä jättää suuren

---

¹⁸⁹ Verkkoalusta-asetus johdantokappale 2.

¹⁹⁰ Verkkoalusta-asetus johdantokappale 7.

¹⁹¹ Verkkoalusta-asetusta sovelletaan välityspalvelujen lisäksi myös verkossa toimiviin hakukoneisiin. Viimeksi mainittuja ei kuitenkaan tämän tutkimuksen tarkoituksen toteutumisen johdosta käsitellä.

joukon alustan toimijoista asetuksen ulkopuolelle, sillä alustan “ostaja” roolissa voi kuluttajien lisäksi olla sivutoimiset ammatinharjoittajat ja alustavälitteistä.¹⁹²

Ehkä tärkeämpää kuin yrityskäyttäjän ja kuluttajan määritelmien ymmärtäminen on ymmärtää mitä välityspalveluilla tarkoitetaan. Välityspalvelut määritellään asetuksessa tarkemmin seuraavanlaisesti:

2.2 artikla

Tässä asetuksessa tarkoitetaan “verkossa toimivilla välityspalveluilla palveluja, jotka täyttävät kaikki seuraavat vaatimukset:

- a) ne ovat Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2015/1535 (12) 1 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettuja tietoyhteiskunnan palveluja;
- b) ne mahdollistavat sen, että yrityskäyttäjät voivat tarjota kuluttajille tavaroita tai palveluja, ja niiden tarkoituksena on helpottaa yrityskäyttäjien ja kuluttajien välisten suorien liiketoimien käynnistämistä, riippumatta siitä, toteutuvatko liiketoimet lopulta;
- c) niiden tarjoaminen yrityskäyttäjille perustuu sopimussuhteisiin, joissa osapuolina ovat palvelujen tarjoajat ja yrityskäyttäjät, jotka tarjoavat tavaroita tai palveluja kuluttajille;”

Välityspalveluihin voidaan katsoa kuuluvan verkkokaupan markkinapaikat, ohjelmistosovelluspalvelut sekä sosiaalisen median palvelut.¹⁹³ Asetuksen 2 artiklan mukaisesti välityspalvelun määritelmään voidaan lukea suuri joukko alustatalouden toimijoista kuten Uber, AirBnB sekä Fiverr.¹⁹⁴ Välityspalveluiden määritelmä on haluttu pitää tarkkarajaisena ja mahdollisimman teknologianeutraalina, jotta se soveltuisi kaikkiin asetuksen tarkoittamiin alustatalouden toimijoihin.¹⁹⁵ Artikla 2.2 c) kohtaa tarkasteltaessa, yhtenä edellytyksenä välityspalvelulle on, että välityspalvelun ja yrityskäyttäjien välillä on sopimussuhde. Kuten edellä luvussa 2 on käsitelty, voi alustalla toimivien väliset sopimussuhteet olla hyvinkin vaikeaa tunnistaa. Kuitenkin

---

¹⁹² Vrt. direktiiviä 2019/770/EU tietyistä digitaalisen sisällön ja digitaalisen palvelujen toimittamista koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista, jonka mukaan jäsenvaltiot voivat päättää direktiivin soveltamisesta myös muihin sopimussuhteisiin, kuin nimenomaisesti direktiivin soveltamisalaan kuuluvia sopimussuhteita. Eli direktiivin mukaista suojaa saivat myös muut kuin direktiivissä tarkoitettut kuluttajat. Ks. kyseisen direktiivin johdantokappaleet 16 ja 17. Näin Päläs - Peltonen 2021, s. 26.

¹⁹³ Verkkoalusta-asetus johdantokappale 11.

¹⁹⁴ Pavis, Mathilde 2019.

¹⁹⁵ Verkkoalusta-asetus johdantokappale 10.

asetuksen johdantokappaleessa 10 todetaan, että nimenomaista sopimusta ei välttämättä tarvita, vaan sopimukseksi riittää osapuolten ilmoitukset aikomuksestaan sitoutua sopimukseen yksiselitteisesti pysyvällä välineellä.¹⁹⁶

3.5.3. Artikla 3 – Ehdot

Verkkoalusta-asetuksen 3 artikla asettaa tiettyjä edellytyksiä välityspalvelun ja yrityskäyttäjän sopimussuhteelle. Artiklan 3.1 mukaan välityspalveluiden on varmistettava, että niiden ehdot ovat laadittu selkeällä ja ymmärrettävällä kielellä, ovat yrityskäyttäjien saatavissa ennen sopimussuhteen alkamista ja sen aikana, sisältävät perusteet välityspalvelun oikeudesta rajoittaa yrityskäyttäjän oikeus käyttää välityspalvelua sekä sisältää yleistä tietoa ehtojen vaikutuksista yrityskäyttäjien teollis- ja tekijänoikeuksien omistukseen ja hallintaan. Asetuksessa huomioidaan tekijänoikeuksien mahdollisesti suuri merkitys yrityskäyttäjille ja välityspalveluille. Ehtojen avoimuuden ja selkeyden takaamiseksi, ehdot tekijänoikeuksista tulisi olla mahdollisimman yksityiskohtaisia ja käsitellä miten yrityskäyttäjien tekijänoikeuksien omistukseen ja hallintaan vaikutetaan, kun välityspalvelua käytetään.¹⁹⁷ Ehdoilla tarkoitetaan asetuksen 2 artiklan 10 momentin mukaan sellaisia välityspalvelun ja yrityskäyttäjän sopimussuhdetta säänteleviä ehtoja, jotka välityspalvelu on laatinut yksipuolisesti.¹⁹⁸ Seuraamukset artikla 3 mukaisten vaatimusten noudattamatta jättämisestä on ehtojen mitättömyys.

Asetuksen 3 artiklan asettamat vähimmäisvaatimukset yrityskäyttäjien ja alustojen väliseen sopimukseen voidaan ensisilmäyksellä sanoa olevan melko ympäröityjä. Minkälaisista käytännön merkitystä kyseisellä artiklalla on jää nähtäväksi, mutta ainakin voisi ajatella, että suurten alustojen ehdot ovat jo ennen asetuksen voimaantuloa olleet melko selkeät ja ymmärrettävällä kielellä laaditut. Lisäksi on huomioitava, että tekijänoikeuksia koskevat klausuulit ovat usein suhteellisen selkeästi laaditut ja antavat ainakin yleistä tietoa tekijänoikeudellisten omistusoikeuksien vaikutuksiin.¹⁹⁹

---

¹⁹⁶ Verkkoalusta-asetus johdantokappale 10.

¹⁹⁷ Verkkoalusta-asetus, johdantokappale 17.

¹⁹⁸ Ehtojen yksipuolista laatimista tarkastellaan yleisen arvioinnin perusteella. Ainoastaan se seikka, että tietyistä ehdoista on neuvoteltu tai neuvotteluja ylipäänsä on käyty tai osapuolten koko, eivät yksittäin vaikuta yksipuolisuuden arviointiin. Johdantokappale 14.

¹⁹⁹ Ks. esim Fiverr alustan yleiset ehdot ja erityisesti "Ownership" kohta on hyvin selkeä https://www.fiverr.com/terms_of_service (8.3.2021).

Alustojen laatimat ehdot ovat siis yleisesti ottaen melko selkeät. Kenties huolestuttavampaa on mitä itse ehdot sisältävät. Etenkin tekijänoikeutta koskevat ehdot ovat hyvin usein sellaisia, jotka myöntävät kaikki alustan kautta välitettyjen teosten tekijänoikeudet palvelun ostajalle.²⁰⁰ Olisi näin ollen tärkeää, että yrityskäyttäjät varmasti ymmärtäisivät missä laajuudessa he omista oikeuksistaan ovat luopumassa. Sillä suurempaa merkitystä yrityskäyttäjille on mitä ehdot sisältävät, kuin miten ehdot ovat laadittu.²⁰¹ Kuitenkin täytyy ottaa huomioon, että sopimuksen sisältöön on hankalaa vaikuttaa lainsäädäntökeinoin ja sopijapuolten sopimusvapauteen voidaan lainsäätäjän toimesta antaa ainoastaan suuntaa antavia ohjeistuksia, eikä suoranaisesti kaventaa sopimusvapautta.²⁰²

3.5.4. Alustojen sisäinen valitusten käsittelyjärjestelmä sekä sovittelu

Verkkoalusta-asetus edellyttää alustoja perustamaan yrityskäyttäjille sisäisen valitusten käsittelyjärjestelmän 11 artiklan mukaan. Jokaiselle yrityskäyttäjälle on annettava samanlaiset mahdollisuudet toimittaa valituksia ja järjestelmän on oltava helposti saatavilla sekä olla kaikille maksuton. Käsittelyjärjestelmässä valitus tulee käsitellä kohtuullisessa ajassa valituksen saavuttua, perustua avoimuuden periaatteeseen sekä tasavertaisen kohtelun periaatteeseen (artikla 11.1).²⁰³ Artiklassa listataan tilanteita, joissa yrityskäyttäjillä on oltava oikeus tehdä valituksia alustoille, kuten tapauksissa, joissa yrityskäyttäjä epäilee toisen yrityskäyttäjän toimivan tämän asetuksen vastaisesti ja tämä toiminta vaikuttaa valituksen tehneeseen yrityskäyttäjään (artikla 11.1). Valitusten käsittely on tapahduttava nopeasti ja tehokkaasti ja käsittelyn tulokset on kommunikoitava selkeällä ja yksilöllisellä tavalla (11.1). Artiklassa edellytetään myös, että alustat ilmoittavat käsittelyjärjestelmän toiminnasta vuosittain (artikla 11.4). Asetuksen 12 mukaan taas, alustojen on nimettävä vähintään kaksi riippumatonta ja puolueetonta sovittelijaa, jotka voivat sovittaa tuomioistuimen ulkopuolella alustan ja yrityskäyttäjien välillä syntyneet riidat tai valitukset, joihin ei olla saatu ratkaisua artikla 11 mukaisen valitusten käsittelyjärjestelmän kautta.

---

²⁰⁰ De Stefano 2016, s. 488. Tällainen ehto löytyy Fiverrin käyttöehdoista, ks. alaviite 173.

²⁰¹ Pavis 2019.

²⁰² Ahmaoja 2020, s. 20-30.

²⁰³ Kyseisen artiklan ulkopuolelle on nimenomaisesti jätetty 2003/361/EY mukaiset pienet yritykset. Eli kaikista pienimpien alustojen ei tarvitse perustaa valitusten käsittelyjärjestelmää.

Yrityskäyttäjien lisäksi, myös edunvalvontaorganisaatioilla- tai järjestöillä ja julkisilla elimillä on oikeus edustaa yrityskäyttäjiä ja viedä asia tuomioistuimen käsiteltäväksi, mikäli alusta ei toimi verkkoalusta-asetuksen mukaisesti (artikla 14). Asetuksen vähimmäistason asettavan luonteen anisoista, myös säännökset koskien valitusten käsittelyä on jätetty suhteellisen tulkinnanvaraisiksi. Asetus olisi voinut asettaa yksityiskohtaisempia edellytyksiä valitusten käsittelyjärjestelmälle, kuten rajauksen valitusten käsittelyn enimmäiskestosta.²⁰⁴

3.6 Kokonaisharkintaa ja verkkoalusta-asetuksen täytäntöönpano Suomessa

Tarkasteltaessa asetuksen soveltamisalaa ja määritelmiä voidaan sanoa, että asetusta on positiivinen kehitys yrityskäyttäjien kannalta ja sen positiiviset vaikutukset ulottuvat myös kuluttajiin, vaikka asetusta ei suoranaisesti sovellettu kuluttajansuojeluun. Kuitenkin asetusta jättää yhden merkittävän alustatalouteen liittyvän haasteen täysin huomiotta: alustoille leimallisen kolmikantaisen sopimusjärjestelyn.²⁰⁵ Verkkoalusta-asetusta huomioi siis ainoastaan yrityskäyttäjien ja alustojen välisen sopimussuhteen, mikä tietenkin on, esimerkiksi ehtojen yksipuolisuuden takia, erittäin toivottava suunta. Kuitenkin merkittävä alustalla vallitseva sopimussuhde on nimenomaisesti yrityskäyttäjän ja palvelun tai tavarankäyttäjän välillä. Lisäksi tälle sopimussuhteelle on leimallista, että sen ehdot ovat suurimmaksi osaksi laatineet itse alusta. Verkkoalusta-asetusta jättää siis merkittävän alustatalouden haasteen sen soveltamisalan ulkopuolelle. Kuitenkin asetusta on ainoastaan jäsenvaltioille vähimmäistason antava mekanismi ja jäsenvaltioilla on siis mahdollisuus päättää asetusta paremmista ehdoista. On kuitenkin huomioitava, että yritysten välistä sopimussuhdetta ei ole EU:n tasolla säännelty aikaisemmin, ja ottaen huomioon yritysten välisen laajan sopimusvapauden, verkkoalusta-asetusta voidaan nähdä merkittävänä askeleena asettaa tiettyjä edellytyksiä, kuten avoimuutta, yritysten välisiin sopimuksiin.²⁰⁶

---

²⁰⁴ Busch 2020, s. 134.

²⁰⁵ Carvalho 2020, s. 873.

²⁰⁶ Twigg-Flesner 2018, s. 11.

Verkkoalusta-asetus edellytti Suomessa asetusta täydentävää kansallista sääntelyä. Hallitus ehdotti uuden lain antamista koskien verkossa toimivia välityspalveluja ja hakukoneita koskevasta kieltomenettelystä ja tämän lisäksi oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain muuttamisesta.²⁰⁷ Lait astuivat voimaan 12.7.2020. Suomessa suhtauduttiin varauksella yritysten välisen sopimussuhteen sektorikohtaiseen lainsäädäntöön ja painotettiin sopimusvapauden merkitystä yritysten välisissä suhteissa.²⁰⁸ Asetuksen neuvotteluvaiheessa Suomi otti kantaa siihen, ettei asetuksen valvontaan tulisi nimetä tiettyä viranomista ja perusteli kantansa elinkeinoharjoittajien sopimusvapauteen ja sillä, että sopimusvapauteen tulisi puuttua ainoastaan välttämättömissä tilanteissa.²⁰⁹

Täydentävässä sääntelyssä oli kyse pelkästään toimivallan antamisesta markkinaoikeudelle asetuksen vastaisen menettelyn kieltämiselle ja näin ollen, pelkästään asetuksen 14 ja 15 artiklojen täytäntöönpanosta. Markkinaoikeudelle annettiin siis toimivalta yleisesti kieltää asetuksen vastainen menettely, mutta elinkeinoharjoittajien väliset muut vaatimukset ja riita-asiat käsiteltäisiin yleisissä tuomioistuimissa.²¹⁰ Hallituksen esityksessä ei katsottu tarpeelliseksi asettaa erillisiä seuraamusmaksuja asetuksen vastaisesta menettelystä, vaan markkinaoikeuden toimivalta kieltää asetuksen vastainen menettely ja sen tehostaminen uhkasakolla katsottiin riittäväksi. Lisäksi esityksessä ehdotettiin säännöksiä asetuksen 14 mukaisten edunvalvontaorganisaatioiden tai järjestöjen toimivallasta saattaa asia vireille markkinaoikeudessa.²¹¹

Verkkoalusta-asetuksen artikloja voidaan kritisoida melko avoimiksi ja tulkinnanvaraisiksi. On kuitenkin pidettävä mielessä, että liian yksityiskohtainen sääntely saattaa teknologiakeskeisellä sektorilla, kuten alustataloudessa, johtaa sääntelyn nopeaan vanhentumiseen.²¹² Jos kuitenkin katsotaan asetuksen asettamia vähimmäistasoa immateriaalioikeutta koskeviin ehtoihin, olisi verkkoalusta-asetus

---

²⁰⁷ Hallituksen esitys eduskunnalle EU:n oikeudenmukaisuuden ja avoimuuden edistämistä verkossa toimivien välityspalvelujen yrityskäyttäjää varten koskevaa asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi HE 22/2020 vp.

²⁰⁸ HE 22/2020 vp, s. 4.

²⁰⁹ HE 22/2020 vp, s. 13.

²¹⁰ HE 22/2020 vp, s. 13 ja s. 20.

²¹¹ HE 22/2020 vp, s. 13

²¹² Alaviite 159.

voinut olla EU:n tilaisuus vahventaa alustakäyttäjien immateriaalioikeudellista suojaa. Esimerkiksi artiklassa 3 olisi voitu vaatia immateriaalioikeutta koskevien ehtojen selkeyden lisäksi, että jokainen yksittäinen immateriaalioikeus listattaisiin ja kerrottaisiin miten ehdot vaikuttavat sitä koskeviin omistus- ja käyttöoikeuksiin. Lisäksi niiden oikeuksien osalta, jotka siirtyvät oikeudenhaltijalta toiselle, olisi myös tullut kertoa niistä erikseen maksettava korvaus.²¹³ Mielestäni tämä ehdotus ei ole liian radikaali, ottaen huomioon tekijänoikeuksien kasvava taloudellinen arvo digitalisoituneessa yhteiskunnassa.

Se, onko avoimuuden vaatiminen yrityskäyttäjien välisiin sopimuksiin todella tehokasta jää nähtäväksi erityisesti, kun otetaan huomioon sopijapuolten eriarvoinen neuvotteluasema.²¹⁴ Yrityskäyttäjille tarjotaan mahdollisuus puuttua sitä koskeviin epäedullisiin ehtoihin, mutta onko asetuksessa tarjottavat keinot tarpeeksi tehokkaat, jotta myös pienet- ja keskisuuret yritykset käyttäisivät tarjottavia keinoja, on vielä epäselvää. Yrityskäyttäjien tehokasta puuttumista alustojen käyttämiin epäedullisiin vakioehtoihin saattaa vaikeuttaa asetuksen asettamat vähäiset seuraukset sen artiklojen noudattamatta jättämisestä. Asetuksessa on joitakin seuraamuksia, kuten alustan asettamien ehtojen mitättömyys, mikäli ne eivät täytä artiklan 3 mukaisia vaatimuksia. Kuitenkin asetuksen kokonaisuus huomioon ottaen, voidaan sen asettamat seuraamukset katsoa kevyiksi.²¹⁵

Tähän olisi voitu puuttua kansallisessa täytäntöönpanossa, mutta kuten yllä todetaan, ei ainakaan Suomessa seuraamusmaksuja asetuksen vastaisesta menettelystä katsottu tarpeelliseksi. Siihen nähden, että asetuksella nimenomaan pyritään parantamaan pienten- ja keskisuurten toimijoiden neuvotteluasemaa, olisi tiukemmat seuraamukset voineet olla tehokkaampi vaihtoehto.²¹⁶ Tähän voisi verrata TekijäL 29 § sovittelussäännöksen muutosta, jossa lakimuutos nähtiin enemmänkin keinona parantaa teosten tekijöiden asemaa ja lisäämään tietoisuutta hyvistä

---

²¹³ Pavis 2019.

²¹⁴ Todelliseen vaikutukseen voidaan verrata esim. kuluttajansuojaoikeuden sääntelyn kritisoimiseen ja sen olevan liian kaukana käytännön keinoista kuluttajille vaikuttaa. Näin Twigg-Flesner 2018, s. 20.

²¹⁵ Yrityskäyttäjien ensisijainen tapa eskaloida sopimussuhteessa olevaa kohtuuttomuutta on alustojen sisäinen valitusten käsittelyjärjestelmä. Asetus on kuitenkin vaiennut alustojen vastuusta korvata yrityskäyttäjille koituneet vahingot, mikä tietenkin olisi tehokas seuraamus asetuksen noudattamatta jättämisestä. Twigg-Flesner 2018, s. 21.

²¹⁶ Pienten- ja keskisuurten yritysten oikeussuojan vahvistaminen on EU:ssa todettu tarpeelliseksi. HE 22/2020 vp, s. 17 sekä COM (2018) 238 final.

sopimuskäytännöistä, kuin pyrkimyksenä muuttaa oikeustilaa. Suomessa oltaisiin siis voitu ottaa vahvempi kulttuuripoliittinen kannanotto, asettamalla tiukemmat seuraamukset verkkoalusta-asetuksen noudattamatta jättämisestä.

Ottaen huomioon EU:n viimeaikaiset asetus- ja direktiivialoitteet, vähimmäistason asettaminen unionissa ei välttämättä johda tavoiteltuun lopputulokseen. Ainoastaan vähimmäistason asettaminen saattaa johtaa unionin sääntelyn fragmentoitumiseen, joka taas ei ole yhtenäisen ja toimivan sisämarkkinoita ajatellen tavoiteltu suunta. Verkkoalusta-asetus voidaan katsoa hyväksi ensiaskeleeksi kohti oikeudenmukaisempaa alustataloutta. Verkkoalusta-asetus ei kuitenkaan huomioi alustatalouden kaksisuuntaisen markkinan luonnetta ja lisäksi jättää alustoilla vallitsevan kolmikantaisen sopimussuhteiden huomiotta. Näin ollen, moni alustalla toimiva jää edelleen oikeusvarmuuden ulkopuolelle.

Asetus ei määrittele alustojen konseptia tai markkinapaikan luojana, vaan keskittyy enemmänkin välitettyjen palvelujen luonteeseen. Erityisen mielenkiintoista on, että asetus näyttää muuttavan tiettyjä asetelmia ja ennakkokäsityksiä alustoilla vallitsevista toimijoista. Aiemmin ainoastaan kuluttajat nähtiin heikompana sopijapuolena, joilla piti olla tehokkaat oikeussuojakeinot, jotta sopimussuhteen tasapainoisuus saataisiin turvattua. Alustatalouden kehityksen myötä myös ammatinharjoittajat ja elinkeinoharjoittajat voidaan nähdä alustoja heikompana osapuolena, joka kaipaa lain erityistä suojaa.²¹⁷ Asetus huomioi alustojen selkeän valta-aseman ja tunnistaa sen, että myös yritykset voivat olla sopimussuhteen heikompi osapuoli. Asetus myös painottaa avoimuutta ja asettaa tiettyjä reunaehtoja alustojen noudatettavaksi. Jää kuitenkin nähtäväksi, onko tällainen sopimus- ja avoimuuskeskeinen lähestymistapa tehokas keino alustojen sääntelyyn.

---

²¹⁷ Carvalho 2020, s. 873.

4 Alustojen sääntelystä

4.1 Itsesääntely vai ylisääntely – alustat sääntelyn haasteena

Uudet innovaatiot ja teknologian kehitys ovat aina aiheuttaneet keskustelua sääntelemättömyydestä ja ylisääntelystä ja tuonut samalla esiin sääntelymahdollisuuksia, niin kuin haasteitakin. ²¹⁸ Alustatalous on kuitenkin tuonut tälle keskustelulle täysin uuden tason, sillä se vaikuttaa moneen eri oikeudenalaan ja jokaiseen oikeudenalaan hyvin eri tavalla. ²¹⁹ Alustat eivät ole aiheuttaneet merkittävää muutosta ainoastaan siihen ajattelutapaan, miten yritykset ja kuluttajat käyttäytyvät ja miten markkinat toimivat, vaan myös oikeusteoriaan. ²²⁰ Alustat ovat laittaneet lainsäätäjät asemaan, jossa sen täytyy muuttaa oikeudellista ajattelutapaa, jotta se pystyy kohdistamaan sääntelyn mahdollisimman tehokkaasti. ²²¹ Oikeudellisessa keskustelussa on keskitytty pitkälti siihen, miten olemassa oleva oikeus voidaan soveltaa alustoihin. ²²² Cohen esittää näkemyksensä siitä, että tällainen lähestymistapa alustojen sääntelyyn on väärä, sillä oikeus on itse asiassa vaikuttanut, ja vaikuttaa koko ajan, alustojen tämänhetkiseen sääntelyyn. ²²³

Yksi näkemys alustojen nopeaan kasvuun on niiden kyky toimia lainsäädännön ulkopuolella ja jossa tehokkaat ja innovatiiviset liiketoimintaideat kehittyvät kuluttajien haitaksi. Nykyajan sääntely on rakennettu perinteisten liiketoimintamallien varaan, joka edistää kuluttajien ja työntekijöiden oikeusturvaa. ²²⁴ Alustataloudessa alustat voivat toimia sääntelyrakenteiden ulkopuolella, jossa vastuut vieritetään kuluttajille sekä yrityksille, varsinkin silloin, kun markkinat keskittyvät harvaan ja valittuun alustaan. ²²⁵

---

²¹⁸ Toisaalta Cohen väittää, että minkäänlainen taloudellinen tai sosiaalinen kehitys ei ole täysin uutta, vaan jatkumoa jo olemassa oleville yhteiskunnallisille käytännöille. Cohen 2017, s. 137.

²¹⁹ Orly 2016, s. 117.

²²⁰ Cohen 2017, s. 135–136. Näin myös Orly 2016, s. 91.

²²¹ Orly 2016, s. 92.

²²² Cohen 2017, s. 136.

²²³ Laki, joka on mahdollistanut alustojen kasvun ja niiden tämänhetkisen sääntelyn, on kirjoitettu tietoyhtiskunnan vaikuttajien sekä heidän juristien toimesta. Cohen 2017, s. 136.

²²⁴ Orly 2016, s. 105

²²⁵ Orly 2016, s. 105.

Alustat luonnehtivat itseään digitaalisiksi välittäjiksi tai markkinapaikan luojaiksi, joiden liiketoiminta perustuu innovaatioon.²²⁶ Tämä aiheuttaa sääntelyn kannalta outoja sopimussuhteita, joihin on vaikeaa kohdistaa olemassa olevaa sääntelyä. Kuitenkin, kuten EUT:n Uber- ratkaisussakin (Asia C-434/15) nähtiin, vain se tosiasia, että alustat itse luonnehtivat itseään tietynlaisena toimijana, ei estä lainsäätäjää tarkastelemasta alustaa eri tavalla.²²⁷ Toisaalta alustojen itse määrittämä rooli neutraalina markkinapaikkana ei ole täysin väärä, sillä alustat tosiasiallisesti luovuttavat lisenssin alustan käyttäjälle, jonka avulla käyttäjä saa käyttöoikeuden alusta tarjoamiin resursseihin.²²⁸

Alustojen sääntelyn kannalta on kuitenkin mietittävää, onko alustoja tarkoituksenmukaista säädellä olemassa olevien normien ja sääntöjen puitteissa, vaan pitäisikö myös sääntelymekanismeja kehittää.²²⁹ Olemassa olevaa oikeutta voitaisiin selventää sekä sääntelyaukkoja täydentää. Vaihtoehtoisesti voitaisiin keskittyä uusien käytäntöjen asettamiseen ja niiden tavoittelemiseen esimerkiksi periaatteiden ja sääntöjen kautta, eikä niinkään paljon keskittyä olemassa olevan oikeuden säilyttämiseen.²³⁰ Alustan kautta toimivat osapuolet on vaikea luokitella tiettyyn kategoriaan kuten työntekijöihin, kuluttajiin ja elinkeinoharjoittajiin, sillä yksi osapuoli voi samaan aikaan kuulua useaan eri kategoriaan. Alustan toimijoista on muodostunut jonkinlaisia hybridejä ja tästä syystä niiden sääntelymekanismia on lähestyttävä uudella tavalla.²³¹

Määritelmien epämääräisyys ja hajanaisuus on sallinut alustojen harjoittaa itsesääntelyä, mikä on antanut niille vahvan aseman ja neuvotteluvoiman. Alustojen laatimat vakioehdot saattavat toisaalta johtaa epäoikeudenmukaisiin tilanteisiin alustan käyttäjille. Alustojen laatimat vakioehdot ovat myös työkalu, jolla alustat pystyvät kontrolloimaan alustalla tapahtuvaa toimintaa ja samalla suojaavat omaa

---

²²⁶ Cohen 2017, s. 185.

²²⁷ Carvalho 2020, s. 867.

²²⁸ Cohen 2017, s. 185.

²²⁹ Orly 2016, s. 144. Näin myös Twigg-Flesner 2018, s. 4–5.

²³⁰ Olemassa olevan oikeuden täydentämistä kutsutaan ”coherentism” ja uusien sääntelymekanismien kehittämistä ”regulatory instrumentalism”. Twigg-Flesner 2018, s. 4.

²³¹ Orly 2016, s. 144.

liiketoimintaideaansa.²³² Voidaan sanoa, että näillä vakioehtoisilla sopimuksilla alustat harjoittavat sopimuksellista- ja teknillistä valvontaa ja tämä yhdistelmä tekee alustoista hyvin vaikutusvaltaisia.²³³ Alustat itse harjoittavat itsehallinnointi ja standardipohjaista sääntelyä, joka on kaukana perinteisestä rule of law-tyyppisestä sääntelystä.²³⁴ Tällainen verkostopohjainen ja standardeihin keskittyvä sääntelymekanismi saattaa johtaa epämääräisiin tilanteisiin esimerkiksi vastuukysymysten osalta.²³⁵ Cohenin mukaan perinteisiä sääntelymekanismeja tarvitaan edelleen ja niillä on oma tärkeä funktionsa, etenkin vastuukysymysten ja tehokkaan valvonnan osalta. Hänen mukaansa lainsäätäjän tulisi kuitenkin kehittää sääntelymekanismeja enemmän periaate- ja standardikeskeisempään suuntaan, jotta sääntely olisi etenkin alustoja ajatellen, tarpeeksi tehokasta.²³⁶

Kuten aiemmin on todettu, vaikuttavat alustatalouden kehityksen useaan oikeudenalaan. Tietyt oikeudenalat ovat vahvasti liitettynä yksilön oikeussuojaan ja yleiseen hyvään ja tästä syystä on erittäin tärkeää, että sääntely on tehokasta ja läpinäkyvää. Tekijänoikeus on oikeudenalana juuri tällainen.²³⁷ Myös työoikeus voidaan luokitella tällaiseksi yleistä hyvää ja yksilön oikeusturvaa tavoittelevaksi oikeudenalaksi. Tämä saattaa olla myös syy, miksi olemassa olevan oikeuden sovittaminen uusiin teknologisiin ilmiöihin ajatellaan olevan turvallisempi keino säännellä alustoja. Oikeudenalat, joissa vallitsee vahva yleisen hyvän liitännäisyys, on lainsäädännön kautta suojattua ja tämän oikeuden muuttaminen uusilla sääntelymekanismeilla voisi haitata suojattujen oikeushyvien turvaa.²³⁸

Alustojen määrittely ja erilaisten alustojen erottelu on siis hyvin hankalaa ja oikeudellisessa kontekstissa ei vallitse yksimielisyyttä alustojen tarkoituksesta ja niiden toimintaperiaatteista. Lienee selvää, että myöskään alustojen sääntely ei tule kattamaan kaikkia alustatoimijoita tai perustumaan yhden oikeudellisen järjestelmän varaan, sillä alustojen välillä on merkittäviä eroja esimerkiksi kuinka suurta

---

²³² Cohen 2017, s. 155.

²³³ Cohen 2017, s. 155.

²³⁴ Cohen 2019, s. 237.

²³⁵ Cohen ei kirjassaan esiin konkreettisia muutosehdotuksia oikeuden kehittämiseksi ja yllä kuvatun kehityksen pysäyttämiseksi, mutta toteaa kuitenkin, että valtion sääntelymekanismeilla on keskeinen rooli ja niin sen kuuluukin olla. Cohen 2019, s. 237.

²³⁶ Cohen 2019, s. 271-272.

²³⁷ Orly 2016, s. 93.

²³⁸ Twigg-Flesner 2018, s. 5.

vaikutusvaltaa alusta harjoittaa sillä tapahtuvaan toimintaan sekä mitä palveluja sen kautta tarjotaan.²³⁹ Kaiken kattava sääntely voisi toisinaan johtaa ylisääntelyyn.²⁴⁰ EU:ssa alustojen sääntelytoimenpiteissä on yleisesti otettu sektorikohtainen sääntely, joka on johtanut siihen, että alustoihin kohdistuva sääntely on melko hajanaista ja vaikeasti hallittava kokonaisuus.²⁴¹ Päläs ja Peltonen tutkivat väitöskirja-artikkelissaan alustojen sääntelyä kuluttajansuojan näkökulmasta ja he toteavat EU:n tämänhetkisen sääntelyn kuluttajansuojan osalta olevan vaikeaselkoinen kokonaisuus, joka pitkälti keskittyy käsitelmäärittelyihin ja joka johtaa tulkintaepäselvyyksiin ja aukoihin sääntelyyn.²⁴² Mielestäni tämä näkemys pätee myös muuhun EU:n alustoihin kohdistuvaan sääntelyyn.

Verkkoalusta-asetus esimerkki EU:n sääntelystä, joka pitkälti keskittyy käsitteiden ympärille ja jättää sääntelyaukkoja. Esimerkkinä tästä on, ettei asetusta oteta huomioon kaikkia olennaisia alustoilla olevia sopimussuhteita. Toisaalta vaikka EU:n alustoja koskevan sääntelyn käsittekeskeisyys saattaa johtaa epämääräiseen ja riittämättömään sääntelyyn, on EU:n pyrkimystä luoda yksimielisyyttä alustojen käsitteistöön nähtävänä ainakin hyvänä suuntana.

On kuitenkin huomioitava, että sääntelyssä tehtävät liian yksityiskohtaiset määrittelyt ja toimijoiden tarkka luokittelu voi nopeasti kehittyvien teknologioiden sääntelyssä johtaa sääntelyn nopeaan vanhentumiseen tai jopa sen kiertämiseen.²⁴³ Jos tarkastelee verkkoalusta-asetuksen metodologista lähestymistapaa, voidaan siinä sanoa olevan havaittavissa sekä olemassa olevan oikeuden mukaisten normien sovittamisesta, että uuden sääntelymekanismin luomisesta.²⁴⁴ Verkkoalusta-asetus säätelee kahden eri osapuolen välistä sopimussuhdetta, mikä ei sinänsä ole mikään uusi tapa säännellä tiettyä ongelmaa. Lisäksi asetusta asettaa raamit kahden yrityksen väliselle sopimussuhteelle. Tämä voidaan tulkita uutena sääntelymekanismina, sillä yritysten

---

²³⁹ Carvalho 2020, s. 874.

²⁴⁰ Päläs – Peltonen 2021.

²⁴¹ Esimerkkinä tästä ovat kuluttajansuojaa koskevat direktiivit 2019/2161/EU (Omnibus-direktiivi), tavaran virhettä koskeva direktiivi 2019/771/EU ja digitaalisen sisällön ja digitaalisten palvelujen toimittamista koskeva direktiivi 2019/770/EU (DCD-direktiivi). Lisäksi voidaan mainita DSM-direktiivi. Kaikki mainitut direktiivit puuttuvat alustatalouden ja digitaalisten sisämarkkinoiden sääntelyyn.

²⁴² Peltonen – Päläs 2021, s. 36.

²⁴³ Päläs – Peltonen 2021.

²⁴⁴ Twigg-Flesner 2018, s. 20.

väliset oikeussuhteet ovat pitkälti jätetty elinkeinoharjoittajia koskevaan sopimusvapauden piiriin ja näin jätetty pitkälti sääntelyn ulkopuolelle.²⁴⁵

4.2 Luovien alojen uberisaatio

Edellä on kuvattu eri toimijoiden välisiä sopimussuhteita alustaoilla ja niihin liittyviä haasteita. Lisäksi on keskusteltu siitä, mitä tekijänoikeudellisia haasteita alustojen sopimussuhteet asettavat teosten oikeudenhaltijoille ja myös tuotu esiin alustatyötä tekevien työoikeudellinen asema. Edellä kuvattujen haasteiden keskiössä voidaan sanoa olevan alustojen sääntely tai tarkemmin, sen puute. Alustavälitteistä työtä tekevien tämänhetkistä tilannetta, ei voida ratkaista pelkästään voimassa olevan työläinsäädännön avulla. Sopimusoikeudelliset ja tekijänoikeudelliset säännökset eivät anna yksiselitteistä ratkaisua alustan kautta toimivien tarjoajien kohtaamiin epäedullisiin sopimuskäytäntöihin. Sääntelyn puute on siis se, mikä antaa alustoille mahdollisuuden toimia sen ulkopuolella ja antaa niille tilaisuuden harjoittaa merkittävää vaikutusvaltaa eri toimialoilla, aiheuttaen lisäksi disruptiota eri oikeudenaloilla. Alustat voivat jatkaa toimintaansa näin, ellei ongelmiin puututa.

Kuten edellä on todettu, käyttävät alustat hyvin usein yksipuolisesti laadittuja vakioehtoja ja niiden hyväksyminen on edellytys alustalla toimimiseen. Luovien alojen alustoilla sopimuskäytännöt voivat vaikuttaa miten esimerkiksi palveluista tai töistä syntyviä tekijänoikeuksia hinnoitellaan. Jotkut alustat asettavat valmiiksi tiettyjä hintoja tai ainakin asettavat tiettyä hintakattoja alustan kautta tarjottaville palveluille tai töille.²⁴⁶ Näin palveluntarjoajat tai niitä edustavat tahot eivät pysty neuvottelemaan työlle asetettavista hinnoista. Alustojen hinnoittelu yhdistettynä siihen, että palveluista tai töistä syntyvien teosten tekijänoikeudet luovutetaan kokonaisuudessaan palvelunostajalle voi olla ilmiö, jolla saattaa olla pitkälle meneviä vaikutuksia luovilla aloilla. Ongelma on merkittävä, sillä alustat kasvavat eksponentiaalisesti globaaleilla markkinoilla. Tässä mielessä, on hyvin mahdollista, että luova ala tulee kokemaan työmarkkinoilla tapahtuneen uberisaation.

---

²⁴⁵ Twigg-Flesner 2018, s. 20.

²⁴⁶ Näin esim. Fiverr- alustalla, joka asettaa tiettyjä hintakattoja riippuen minkälaisesta työstä on kyse.

Alustojen kehittämistä markkinapaikasta luovalle alalle, ei kuitenkaan voida todeta pelkästään huonoksi kehityssuunnaksi. On myös huomioitava alustojen positiiviset vaikutukset. Palveluntarjoajat pystyvät alustojen kautta tarjoamaan töitään globaalille asiakaskunnalle suhteellisen vaivattomasti. On myös mahdollista, että luovan alan alustat asettavat kohtuullisia hintoja ja tällä tavalla ne pystyisivät vaikuttamaan positiivisesti luovaan alaan.²⁴⁷ Tällaista kehityssuuntaa ei ainakaan vielä ole havaittavissa.

Tekijänoikeuden ja työoikeuden yhdistävän haasteena alustojen sääntelyssä on ensinnäkin alustan toimijoiden eri oikeussuhteiden tunnistaminen. Ennen kuin alustoja voidaan tehokkaasti säännellä, on tunnistettava ne oikeussuhteet, jotka kaipaavat sääntelyä. Työoikeuden saralla tämä oikeussuhde voidaan edellä esitetyn oikeuskäytännön perusteella, sanoa olevan alustatyötä tekevän ja alustan välillä vallitseva sopimussuhde. Alustan ja alustavälitteistä työtä tekevän välillä on havaittavissa työsuhteen tunnusmerkkejä ja tämän perusteella sääntelyä voisi kohdistaa siihen. Ei voida kuitenkaan todeta, että työoikeuden kohtaamat ongelmat olisivat helposti ratkaistavissa vaan sillä perusteella, että sääntelyn kohteena oleva oikeussuhde on tunnistettavissa. Monella alustalla, jolla on alustavälitteistä työtä tekeviä ei välttämättä voida luokitella työntekijöiksi, vaan he voivat myös tosiasiaassa olla itsenäisiä ammatinharjoittajia.²⁴⁸

Luovan alan alustoilla sääntelyn tarpeen kohteena olevan oikeussuhteen tunnistaminen ei ole yhtä helppoa. Tämä johtuu alustalla vallitsevasta kolmikantaisesta sopimusjärjestelystä. Lisäksi palveluntarjoajan ja alustan välinen sopimussuhde voi olla kahden elinkeinoharjoittajan välinen. Tämä tekee sääntelystä vaikeampaa sopimusvapauden vahvan aseman johdosta. Toisena yhdistävänä haasteena voidaan todeta olevan alustojen monenlaiset liiketoimintamallit, joihin on hankalaa luoda kaiken kattavaa sääntelyä. Tämä lienee myös syy sille, että esimerkiksi EU:n tähän mennessä harjoittama sääntely on vaikeasti hallittava kokonaisuus.

---

²⁴⁷ Tällaisen ajatuksen Mathilde Pavis esittää blogikirjotuksessaan. Will there be a Fiverrization of the creative industries? 2018.

²⁴⁸ TEM 2019:31, s. 21.

4.3 De lege ferenda

Vaikka EU on ottanut merkittäviä ensiaskeleita alustojen sääntelyssä, sen pistemäinen sääntely on johtanut sääntelyaukkoihin ja oikeudellisia haasteita on vielä taklattavana. Suurimpana haasteena on alustatoimijoiden ja alustojen käyttäjien moninaisuus ja niiden tunnistaminen olemassa olevan oikeuden valossa. Alustojen sääntelyn riittämättömyys on huomattu myös EU:ssa ja EU:n komissio on joulukuussa 2020 julkaissut uuden digitaalisia palveluita koskevan lakipaketin Digital Services Act.²⁴⁹ Lakipaketti liittyy EU:n digitaalistrategiaan ja sen tarkoituksena on luoda avoimempi digitaalinen ympäristö ja odotettavissa on uutta verkkopalveluja ja alustoja koskevaa sääntelyä.²⁵⁰ Lakipaketin tarkoituksena on puuttua laittoman sisällön, tavaroiden ja palveluiden poistamiseen verkosta, asettaa uutta sääntelyä suurille alustoille ja turvata kuluttajien perusoikeudet verkossa. Suurimpana tavoitteena voidaan sanoa olevan alustoja koskevan vastuujärjestelmän selkeyttäminen.²⁵¹

Lakipaketti on tällä hetkellä tavallisen lainsäätämisyjärjestyksen mukaan Euroopan parlamentin ja neuvoston käsiteltävänä. Mikäli lakipaketti hyväksytään, on uusi sääntely suoraan sovellettava jäsenvaltioihin. Tämän tutkielman kirjoitusvaiheessa on liian aikaista analysoida lakipakettia tarkemmin, sillä lain käsittely on vasta alkanut ja odotettavissa on todennäköisesti muutoksia asetuksen sisältöön.²⁵² Pohdittaessa minkälaista sääntelyä EU:lta toivotaan, voisi vaihtoehtona olla mahdollisimman joustava ja muuttumiskykyinen sääntely, joka tarjoaisi ratkaisua mahdollisimman laajasti alustatalouden moninaisten ongelmien ja haasteiden kirjoon. Peltonen ja Päläs painottavat periaatekeskeistä sääntelyratkaisua, jota täydentäisi yhteis- ja itsesääntely.²⁵³

Suomessa alustavälitteistä työtä tekevien työoikeudellisen aseman ratkaisemista on alettu pohtimaan. Työ- ja elinkeinoministeriön raportissa on esitetty eri

---

²⁴⁹ Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi digitaalisten palvelujen sisämarkkinoista (digipalvelusäädös) ja direktiiviksi 2000/31/EY muuttamisesta. COM (2020) 825 final.

²⁵⁰ COM (2020) 825 final, s. 2–3.

²⁵¹ COM (2020) 825 final, s. 2–3.

²⁵² Tämän tutkielman kirjoitusvaiheessa on liian aikaista analysoida lakipakettia tarkemmin, sillä lain käsittely on vasta alkanut ja odotettavissa on todennäköisesti muutoksia. Aiheesta lisää ks. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-services-act-package?etrans=fi>, (luettu 5.3.2021)

²⁵³ Päläs – Peltonen 2021.

ratkaisuvaihtoehtoja lainsäätäjälle. ²⁵⁴ Ratkaisuksi alustavälitteistä työtä tekevien työoikeudellisen aseman selkeyttämiseksi on esitetty kolme vaihtoehtoa, josta ensimmäinen olisi ongelman ratkaisun jättäminen oikeuskäytännön varaan. Toiseksi voimassa olevan työsopimuslain soveltamisalaa voisi laajentaa niin, että se huomioi myös alustavälitteisen työn. Kolmanneksi ratkaisuvaihtoehdoksi on esitetty täysin uuden lain säätämistä koskien alustataloustyötä tai tehdä näistä kolmesta jonkinlainen hybridimalli. ²⁵⁵

EU on jo alustojen sääntelyhankkeissaan ottanut melko sektorikohtaisen linjan ja tästä syystä lienee selvää, ettei myöskään tulevaisuudessa tule olemaan mitään kaiken kattavaa sääntelyä, joka pystyisi ratkaisemaan kaikkia alustatalouden ongelmia. Olisi kuitenkin toivottavaa, että sääntely kattaisi mahdollisimman laajasti eri ongelmia ja pyrkisi siihen, että alustatalous ei olisi niin vaikeasti hallittava kokonaisuus. Mielestäni EU-tasolla voitaisiin myös tehdä rohkeampaakin sääntelyä koskien yrityksiä ja yritysten välisiä suhteita. Verkkoalusta-asetus on tästä hyvä ensiaskel ja voisi toimia pohjana tuleville sääntelyhankkeille.

---

²⁵⁴ TEM 2019:31.

²⁵⁵ TEM 2019:31, s. 24–25.

5 Lopuksi

Tutkielman tarkoituksena oli ongelmakeskeisesti katselmoida alustatalouden tuomia haasteita ja tarkastella alustoihin kohdistuvaa sääntelyä. Erityisesti tutkielmassa keskityttiin siihen, minkälaisia vaikutuksia alustatalouden tuomilla kehityksillä voi olla tekijänoikeusympäristöön. Tarkemmin keskityttiin tekijänoikeuden sopimusperusteisiin luovutustilanteisiin. Ongelmakeskeisestä tarkastelutavasta johtuen, tutkielmassa käytiin vertailevaa keskustelua alustatalouden tuomien työoikeudellisten ja tekijänoikeudellisten haasteiden välillä. Tarkoituksena oli kartoittaa, onko luovilla aloilla odotettavissa verrattavissa olevaa kehitystä työmarkkinoilla tapahtuneeseen murrokseen. Tekijänoikeuden luovutustilanteisiin liittyy vahvasti myös sopimusoikeus ja tästä syystä, myös relevantteja sopimusoikeudellisia normeja käsiteltiin.

Tekijänoikeudessa ja työoikeudessa havaittuja alustatalouteen liittyviä haasteita, oli tässä tutkielmassa mielekästä käydä vertailevaa keskustelua, sillä molemmilla oikeudenaloilla on vahva liitännäisyys yksilön oikeussuojaan ja yleiseen hyvään. Lisäksi edellä käydyn oikeudellisen tarkastelun perusteella voidaan todeta, että molempien oikeudenalojen merkittävimpana alustatalouteen liittyvänä haasteena, on alustalla vallitseva kolmikantainen sopimusjärjestely. Tämä kolmikantaisuus on tuonut uudenlaisia haasteita tekijänoikeuksien luovutustilanteisiin ja on myös yksi syy, miksi alustavälitteistä työtä tekevien työoikeudellinen asema on alustatalouden viitekehityksessä haasteellista määrittää.

Oikeudellisen tarkastelun perusteella voidaan todeta, että alustoihin kohdistuva sääntely on melko hajanaista ja vaikeasti hallittava kokonaisuus. Sääntely keskittyy pitkälti käsitelmäärityihin, joka voi johtaa sääntelyaukkoihin ja tulkintaepäselvyyksiin. Kaikesta huolimatta, alustatalouden tuomiin haasteisiin on pyritty vastaamaan ainakin EU-tasolla ja odotettavissa on lisää alustoihin kohdistuvaa sääntelyä. Palveluntarjoajien tietoisuutta alustojen asettamista vakioehdoista sekä asettamalla alustoille selkeämmät seuraamukset kohtuuttomien ehtojen asettamisesta voisi olla keino, jolla voitaisiin ennaltaehkäisevin keinoin pyrkiä vaikuttamaan palveluntarjoajien asemaan suhteessa alustoihin. Lopuksi voidaan todeta, että erilaisia

säätelymekanismeja tulisi pyrkiä kehittämään, jotta alustojen tuomia haasteita voitaisiin mahdollisimman tehokkaalla tavalla ratkaista.